

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

EURÓPSKE SČÍTANIE ĽUDÍ BEZ DOMOVA MESTO KOŠICE

Darina Kválová Zuzana Turkovič Daniel Gerbery
Martina Mičicová Ľuptáková

Inštitút pre výskum práce a rodiny

Bratislava, 2025

Funded by
the European Union

OBSAH

Zoznam tabuliek	3
Zoznam grafov	4
ÚVOD	5
SÚHRN HLAVNÝCH ZISTENÍ	6
1 METODIKA SČÍTANIA ĽUDÍ BEZ DOMOVA V KOŠICIACH.....	8
1.1 SPÔSOB ZBERU DÁT	9
1.2 PROCES PRÍPRAVY A PRIEBEH SČÍTANIA	11
2 ZISTENIA ZO SČÍTANIA ĽUDÍ BEZ DOMOVA V KOŠICIACH.....	17
2.1 POČET ĽUDÍ BEZ DOMOVA	17
2.2 ZÁKLADNÉ DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY	21
2.3 ZLOŽENIE DOMÁCNOSTÍ	22
2.4 LOKALITA A Miesto SČÍTANIA	26
2.5 Miesto PRENOCOVANIA A ETHOS TYPOLÓGIA.....	28
2.6 Miesto TRVALÉHO POBYTU	35
2.7 OBČIANSTVO	38
2.8 HISTÓRIA BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE	39
2.8.1 OBDOBIE TRVANIA BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE	39
2.8.2 STABILITA BÝVANIA V MINULOSTI	40
2.9 HLAVNÉ PRÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE	43
2.10 SUBJEKTÍVNE HODNOTENIE BYTOVEJ SITUÁCIE	46
ZÁVER	51
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	52

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 Harmonogram sčítania ľudí bez domova v Košiciach.....	12
Tabuľka č. 2 Počet sčítaných osôb: dospelí a deti.....	17
Tabuľka č. 3: Počet dospelých osôb v životných situáciách ETHOS Light 1 – 3 sčítaných v mestách zapojených do projektu.....	19
Tabuľka č. 4: Štruktúra dospelých populácie podľa pohlavia (%).....	21
Tabuľka č. 5: Štruktúra dospelých populácie podľa veku (%).....	21
Tabuľka č. 6 Zloženie domácností (%).....	22
Tabuľka č. 7 Štruktúra domácností osôb v životných situáciách ETHOS Light 1 – 3 v mestách, ktoré boli zapojené do projektu.....	24
Tabuľka č. 8 Lokalita sčítania (osoby sčítané v teréne).....	26
Tabuľka č. 9 Miesto sčítania (osoby sčítané v teréne).....	27
Tabuľka č. 10 Miesto sčítania (osoby sčítané v zariadeniach).....	27
Tabuľka č. 11 Počet ľudí bez domova podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024.....	29
Tabuľka č. 12 Počet detí bez domova podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024.....	30
Tabuľka č. 13 Dĺžka trvania bytovej núdze podľa miesta prenocovania (%).....	34
Tabuľka č. 14 Sčítaní podľa typu pobytu na Slovensku.....	38

Zoznam grafov

Graf č. 1: Zloženie domácností (%).....	23
Graf č. 2: Zloženie domácnosti - porovnanie odpovedí mužov a žien (%).....	25
Graf č. 3: Štruktúra domácností na základe veku (%).....	25
Graf č. 4: Sčítaní podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024 (%).....	28
Graf č. 5: Miesto nocovania podľa pohlavia (%).....	29
Graf č. 6: Prespávajúci na verejnom priestranstve (Ethos Light 1).....	31
Graf č. 7: Prespávajúci v zariadeniach dočasného ubytovania (Ethos Light 2 + 3).....	31
Graf č. 8: Prespávajúci v neštandardných obydliach (Ethos Light 5).....	32
Graf č. 9: Podiel ľudí v danej vekovej kategórii podľa miesta nocovania 10.10.2024 (%).....	33
Graf č. 10: Skúsenosť s vlastným stabilným bývaním podľa formy nocovania (%).....	34
Graf č. 11: Trvalý pobyt v Košiciach sčítaných osôb (celý súbor, %).....	35
Graf č. 12: Trvalý pobyt v Košiciach sčítaných osôb podľa formy sčítania (%).....	35
Graf č. 13: Trvalý pobyt v Košiciach podľa ETHOS typológie (%).....	36
Graf č. 14: Zastúpenie mužov a žien medzi ľuďmi bez domova s trvalým pobytom v Košiciach (%).....	36
Graf č. 15: Dĺžka trvania bytovej núdze/bezdomovectva – osoby s trvalým pobytom v Košiciach (%).....	37
Graf č. 16: Dĺžka trvania bezdomovectva – komparácia odpovedí mužov a žien (%).....	40
Graf č. 17: Odpovede na otázku „Mali ste v minulosti stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom?“ (%).....	41
Graf č. 18: Odpovede na otázku „Mali ste v minulosti stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom?“ podľa ETHOS typológie (%).....	41
Graf č. 19: Stabilné bývanie v minulosti – komparácia odpovedí mužov a žien (%).....	42
Graf č. 20: Hlavné príčiny vzniku bytovej núdze (celý súbor, %).....	43
Graf č. 21: Hlavné príčiny vzniku bytovej núdze – komparácia odpovedí osôb sčítaných v teréne a zariadeniach (%).....	45
Graf č. 22: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka bez domova?“ (%).....	46
Graf č. 23: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka bez domova?“ – komparácia odpovedí mužov a žien (celý súbor, %).....	47
Graf č. 24: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka v bytovej núdzi?“ (respondenti a respondentky, ktorí/é odpovedali, že sa nepovažujú za človeka bez domova; %).....	48
Graf č. 25: Sebahodnotenie ľudí ako osôb bez domova podľa formy prenocovania (%).....	49
Graf č. 26: Sebahodnotenie ľudí ako osôb v bytovej núdzi podľa formy prenocovania (%) ...	50

ÚVOD

V októbri 2024 sa v Košiciach uskutočnilo sčítanie ľudí bez domova, ktoré bolo jedinečné najmenej z dvoch dôvodov: po prvé, pre mesto išlo o prvé sčítanie vrátane ľudí bez prístrešia, v rozsahu vyžadujúcom značné nasadenie, záujem aj angažovanosť organizátorov aj dobrovoľníkov v roli anketárov; a po druhé, toto sčítanie sa uskutočnilo v rámci dvojročného projektu Európskeho sčítania ľudí bez domova¹, v koordinácii s ďalšími štrnástimi európskymi mestami, s pilotným testovaním jednotnej metodológie tak, aby sa podporila porovnateľnosť údajov o ľuďoch bez domova v rámci EÚ.

V tejto správe prinášame zistenia z uskutočneného sčítania ľudí bez domova v Košiciach. Zistený počet ľudí bez domova prirodzene môže vyvolávať otázku, či je to veľa, alebo málo. Je nesporným prianím organizátorov sčítania, aby sa počet osôb, ktoré čelia bytovej núdzi, čo najviac znižoval. Napokon, celý projekt Európskeho sčítania ľudí bez domova vznikol z iniciatívy Európskej platformy boja proti bezdomovectvu. Zároveň, ako podrobne vysvetlíme v ďalších kapitolách, zistený počet sa vzťahuje ku konkrétnemu časovému obdobiu, v ktorom sa sčítanie uskutočnilo a zahŕňa ľudí v širokej škále životných situácií, od rodín v zariadeniach núdzového bývania, cez osoby v nocľahárňach, až po jednotlivcov prespávajúcich vonku na ulici. Sčítanie sa však venovalo aj iným dôležitým témam, akými sú napríklad príčiny straty bývania, či dĺžka trvania bytovej núdze.

Správa je členená do dvoch hlavných kapitol. V prvej kapitole približujeme metodiku sčítania ľudí bez domova v Košiciach, vrátane kontextu jeho vzniku, spôsobu zberu dát a procesu prípravy a priebehu sčítania. V druhej kapitole predstavujeme samotné zistenia o ľuďoch bez domova v Košiciach, štruktúrované podľa tematických okruhov v použitom dotazníku a ďalej analyzované napríklad podľa rôznych životných situácií respondentiek a respondentov, či podľa ich socio-demografických charakteristík.

Veríme, že takto získané dáta pomôžu k zmierňovaniu bytovej núdze ľudí žijúcich v Košiciach a k prijímaniu takých opatrení, ktoré napomôžu ukončovať bezdomovectvo v meste, najmä zvyšovaním ponuky a podporou pri zabezpečovaní cenovo dostupného bývania.

¹ Inštitút pre výskum práce a rodiny (23.4.2024): Košice budú jedným z miest, v ktorom prebehne koordinované európske sčítanie ľudí bez domova. Dostupné: <https://ivpr.gov.sk/kosice-budu-jednym-z-miest-v-ktorych-prebehne-koordinovane-europske-scitanie-ludi-bez-domova/>

SÚHRN HLAVNÝCH ZISTENÍ

Sčítanie ľudí bez domova v Košiciach sa uskutočnilo v rámci projektu Európskeho sčítania ľudí bez domova a prebiehalo od 7. do 11. októbra 2024. Takmer 140 anketárov a anketárov vyplňalo dotazníky s ľuďmi prespávajúcimi vonku na ulici a tými, ktorí žijú v nevyhovujúcich obydliach, ako napr. prístrešky a chatrče. Do sčítania boli takisto zapojení ľudia žijúci v zariadeniach pre ľudí v bytovej núdzi – v nocľahárňach, útulkoch, zariadeniach núdzového bývania. S nimi vyplňali dotazníky zamestnanci týchto zariadení. K hlavným zisteniam zo sčítania uskutočneného v Košiciach patria nasledovné:

- V Košiciach bolo celkovo sčítaných 2 300 ľudí bez domova. Tento počet zahŕňa dospelé osoby bez domova vo všetkých sledovaných životných situáciách podľa zjednodušenej ETHOS Light typológie², vrátane osôb bez prístrešia, deti žijúce so svojimi rodičmi v zariadeniach a nevyhovujúcich obydliach (napr. prístrešky, chatrče), ako aj tzv. nezistené osoby, ktoré z rôznych dôvodov pri vylúčení viacnásobného započítania odmietli odpovedať na otázky v dotazníku.
- Z uvedeného počtu bolo 1 304 dospelých osôb a 996 detí.
- Pri porovnaní s ostatnými európskymi mestami zapojenými do projektu bol v meste Košice po prepočte na celkový počet obyvateľov zistený podobný podiel ľudí v ETHOS Light situáciách 1 – 3 ako vo väčšine ostatných miest. V Košiciach išlo konkrétne o 0,23 % ľudí v situáciách ETHOS Light 1 – 3, pričom nižší podiel ako 0,1 % bol zistený len v štyroch mestách a vyšší podiel ako 0,5 % len v dvoch mestách.
- Väčšinu dospeléj populácie ľudí bez domova sčítaných v Košiciach tvorili muži (44,2 %). Avšak viac než pätina sčítaných osôb (21,1 %) na otázku o pohlaví neodpovedala.
- Z hľadiska veku mala najvyššie zastúpenie stredná generácia. Osoby vo veku 30-49 rokov tvorili 29,5 % všetkých sčítaných osôb. Druhou najviac zastúpenou vekovou kategóriou boli osoby vo veku 50 - 64 rokov (21,2 %). Najnižšie zastúpenie mali osoby v dôchodkovom veku – 6,7 % všetkých sčítaných dospelých osôb.
- Medzi ľuďmi bez domova v Košiciach prevládali osoby, ktoré žijú samy – bez partnera/partnerky a bez detí. Takúto situáciu celkovo deklarovalo 28,9 % osôb. Druhým najčastejším typom bolo spolužitie s partnerom/partnerkou a deťmi, ktorý reportovala štvrtina sčítanej populácie. Podiel osamelých rodičov predstavuje 7,1 %.
- Pohľad na zloženie domácností ľudí zažívajúcich bytovú núdzu v Košiciach odhaľuje, že muži bývajú prevažne sami (52,4 %) a len veľmi zriedkavo sú osamelými rodičmi (1,4 %). Na druhej strane ženy najčastejšie tvoria pár s partnerom/kou a majú deti (39,6 %).
- Mladí ľudia v Košiciach najčastejšie zažívajú bytovú núdzu ako rodina, spolu s partnermi/kami a deťmi do 18 rokov – bolo tak v prípade viac ako polovice ľudí vo veku

² Bližšie informácie o zjednodušenej ETHOS Light typológii uvádzame na s. 9 tejto správy

18-29 rokov. S vyšším vekom klesal podiel rodín a stúpal podiel ľudí, ktorí bytovú núdzu zažívali sami.

- Berúc do úvahy Zjednodušenú ETHOS Light typológiu bezdomovectva a vylúčenia z bývania, najviac, 43,1 % dospelých osôb bolo sčítaných v neštandardnom obydľí. 22,1 % plánovalo nocovať v útulku, domove na polceste, alebo zariadení núdzového bývania a 16,2 % v nocľahárni.
- 151 dospelých osôb (6,6 % z celkového počtu) bolo sčítaných ako prespávajúcich v noci z 10. októbra vonku na ulici.
- Najvyšší počet dospelých osôb bol sčítaný v Starom Meste (191), na Luníku IX (143) a v mestskej časti Košice – Juh (121).
- Spomedzi 995 sčítaných dospelých osôb malo až 78,1 % trvalý pobyt v Košiciach. Dve tretiny osôb (66,8 %) s trvalým pobytom v Košiciach sú bez domova dlhšie ako 5 rokov; naopak, 9,2 % čelí bytovej núdzi kratšie ako jeden rok.
- Občania a občianky iných krajín prežívajúci bytovú núdzu v Košiciach predstavovali 1,3 % sčítaných a pochádzali najčastejšie zo susedných krajín – z Ukrajiny a Českej republiky.
- 63,2 % z 941 odpovedajúcich nemalo domov dlhšie ako 5 rokov. Druhú najviac zastúpenú kategóriu respondentov a respondentiek (19,3 %) tvorili osoby, ktoré sú bez domova viac ako 2, ale menej ako 5 rokov. V prípade takmer jednej desatiny osôb (9,7 %) išlo o relatívne novú životnú situáciu trvajúcu kratšie ako jeden rok. Výsledky sčítania ukazujú, že pohlavie osoby nie je faktorom determinujúcim obdobie trvania bytovej núdze/bezdomovectva: väčšina všetkých mužov (63 %) aj žien (64 %) uviedla, že sa v situácii bez bývania nachádzajú 5 a viac rokov.
- Viac ako 27 % osôb, ktoré bývali v neštandardnom obydľí alebo v zariadení dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi a vyše 21 % v nocľahárni, nikdy nemalo stabilné bývanie – vlastný alebo prenajatý byt. Sú to ľudia so skúsenosťou bytovej núdze už od detstva, prípadne hneď po osamostatnení sa od rodičov.
- Vlastný byt alebo dom mali v minulosti dve tretiny všetkých mužov, ale len približne polovica žien.
- K hlavným príčinám straty bývania patrili v rôznych kombináciách rodinné problémy/ nezhody – tento dôvod uviedlo 36,5 % z 1 004 odpovedajúcich. Nasledovali finančné problémy (33,1 %), vysťahovanie alebo ukončenie nájmu (17,6 %), ukončenie inštitucionálnej starostlivosti, napr. v centre pre deti a rodiny, alebo v zariadení na výkon trestu odňatia slobody (4 %), domáce násilie (3,9 %) a migrácia (1,9 %).
- Najpočetnejšiu skupinu spomedzi tých, ktorí sa považujú za ľudí bez domova, tvoria osoby s viac než päťročnou skúsenosťou s bezdomovectvom (67,7 %). Respondenti a respondentky, ktorí/é čelia bytovej núdzi menej ako jeden rok, predstavujú 8,3 %.

1 METODIKA SČÍTANIA ĽUDÍ BEZ DOMOVA V KOŠICIACH

Ako už bolo spomenuté v úvode, sčítanie ľudí bez domova v Košiciach sa uskutočnilo v rámci projektu Európskeho sčítania ľudí bez domova.³ Tento dvojročný projekt vznikol z iniciatívy **EPOCH – Európskej platformy boja proti bezdomovectvu**. Projekt formálne odštartoval podpisom zmluvy **medzi Európskou komisiou a konzorciom výskumných inštitúcií** na základe tendra „EMPL/2023/OP/0004 – European Homelessness Count (Európske sčítanie ľudí bez domova)“. Koordinátorom konzorcia bola Katolícka univerzita (KU) Leuven v Belgicku a zmluvnou stranou za Slovensko bol Inštitút pre výskum práce a rodiny. V roku 2024 bolo do sčítania okrem Košíc zapojených nasledujúcich **14 miest v 10 krajinách**: Miláno a Catania (Taliansko), Porto (Portugalsko), Ľubľana (Slovinsko), Budapešť (Maďarsko), Dublin a Cork (Írsko), Namur a Charleroi (Belgicko), Bochum a Münster (Nemecko), Lyon (Francúzsko), Nijmegen a región Západné Frízsko (Holandsko).

Košice majú podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021⁴ celkom 229 040 obyvateľov a tvorí ho 22 mestských častí.⁵ Z Koncepce postupného ukončovania bezdomovectva a riešenia nelegálnych osídlení na území mesta Košice 2022 – 2030 vyplýva, že podľa kvalifikovaného odhadu žije na území mesta Košice takmer 5 000 osôb bez domova, v neistom alebo nevyhovujúcom bývaní, pričom ich počet narastá najmä v zimných mesiacoch.

Pokiaľ ide o dostupné údaje o ľuďoch bez domova v Košiciach pred uskutočnením sčítania, Košice v rámci európskeho sčítania patrili k tým mestám, v ktorých pravidelné zisťovanie o ľuďoch bez domova neprebíha, ani na základe systematizovaných administratívnych dát od poskytovateľov služieb, akými sú napr. nocľahárne a útulky. Napriek tomu bol dôležitým míľnikom Registračný týždeň rodín v bytovej núdzi v Košiciach z roku 2021,⁶ počas ktorého bolo v útulkoch, zariadeniach núdzového bývania a v nevyhovujúcich obydliach, ako napr. chatky a chatrče, zaregistrovaných celkom 309 rodín s 1 737 členmi vrátane detí.

Okrem toho ku koncu roku 2020 existovalo v Košiciach 13 nelegálnych osídlení,⁷ v ktorých žilo 236 rodín – 1 066 osôb, z toho 635 detí. V osídleniach prebieha v spolupráci ÚPSVR a mesta Košice pravidelný monitoring počtu osôb. Zber dát o ľuďoch bez prístrešia, prespávajúcich vonku a v nocľahárňach, nebol pred sčítaním realizovaný.

³ LUCAS, KU Leuven: EU – Homelessness Counts. Dostupné: https://www.kuleuven.be/lucas/en/eu_homelessness_counts

⁴ <https://www.scitanie.sk/>

⁵ <https://www.kosice.sk/mesto/mestske-casti>

⁶ Gerbery, D., Turkovič, Z., Ondrušová, D. Záverečná správa z Registračného týždňa rodín v bytovej núdzi v Košiciach. Bratislava: IVPR, 2021. Dostupné: <https://ivpr.gov.sk/zistenia-z-registracneho-tyzdna-rodin-v-bytovej-nudzi-v-kosiciach/>

⁷ Vznik nelegálnych osídlení súvisel najmä s asanáciou bytových domov na Luníku IX, v rokoch 2008 až 2019 bolo asanovaných 305 bytových jednotiek.

1.1 SPÔSOB ZBERU DÁT

V projekte Európskeho sčítania ľudí bez domova bola východiskom pre definovanie ľudí bez domova zjednodušená ETHOS Light typológia bezdomovectva a vylúčenia z bývania (ďalej „ETHOS Light“), ktorá sa od svojho vzniku v roku 2007 stala nepísaným štandardom zisťovaní o ľuďoch bez domova v európskych krajinách, vrátane Slovenska.

ETHOS Light typológia bezdomovectva a vylúčenia z bývania:⁸

ETHOS Light 1	osoby prespávajúce na verejných priestranstvách (napr. na ulici, pod mostom...);
ETHOS Light 2	osoby prespávajúce v nocľahárňach;
ETHOS Light 3	osoby v útulkoch/zariadeniach núdzového bývania/domovoch na polceste,
ETHOS Light 4	osoby žijúce v inštitúciách, ako napríklad vo väzení či v nemocnici, ak po prepustení z nich nemajú stabilné bývanie, do ktorého by mohli ísť;
ETHOS Light 5	osoby žijúce v neštandardnom obydľí (napr. chatky, garáže, prístrešky, chatrče...);
ETHOS Light 6	osoby prechodne bývajúce u príbuzných alebo známych, z dôvodu absencie vlastného stabilného bývania.

Projekt sa konkrétne zameriaval na sčítavanie osôb v životných situáciách podľa ETHOS Light 1 - 3 (s možnosťou zahrnúť aj ľudí v ostatných ETHOS Light kategóriách). V Košiciach boli do sčítania zahrnutí aj ľudia v životnej situácii ETHOS Light 5, rovnako ako v Registračnom týždni rodín v bytovej núdzi v roku 2021.

Dôležitou otázkou sa ukázalo rozlišovanie, v ktorých situáciách majú byť osoby započítané ako prespávajúce vonku (ETHOS Light 1) a v ktorých ako žijúce v neštandardnom obydľí (ETHOS Light 5). Týkalo sa to napríklad osôb na okraji lesoparku (t. j. nie na verejnom priestranstve), spiacich v aute a pod. V dotazníku bolo napokon použité nasledujúce členenie⁹:

ETHOS Light 1: Na verejnom priestranstve

- verejné priestranstvo: napr. ulica, park, auto
- verejná doprava: napr. autobus, električka, vlak, resp. autobusová/električková/vlaková zastávka
- stan, parkovisko

ETHOS Light 5: V neštandardnom obydľí

- nekonvenčné budovy: garáž, chata, chatrč, záhradný dom, táborisko (táborové mestečko)
- mobilné domy: karavan, prives
- neisté konvenčné bývanie: obytná budova (bez povolenia), byt bez nájomnej zmluvy

⁸ Zdroj: FEANTSA (2007): ETHOS Light typology: <https://www.feantsa.org/download/fea-002-18-update-ethos-light-0032417441788687419154.pdf>

⁹ Zdroj: Teller, N., Mertens, N., Demaerschalk, E., Fritz, L., Hermans, K. (2025): European Homelessness Counts Handbook.: <https://www.kuleuven.be/lucas/en/images/handbook-eu-counts-final.pdf>

V mestách, kde nie sú dostatočne rozvinuté terénne služby a dáta o ľuďoch bez domova chýbajú, bolo jedinou možnosťou dotazníkové zisťovanie. Týkalo sa to aj Košíc. Napriek rozdielnej forme zberu dát bol obsah tzv. povinných otázok a variantov odpovedí všade rovnaký.

Z tematického hľadiska dotazník v Košiciach obsahoval takmer výlučne tzv. povinné otázky a to preto, aby bolo možné s dostupnými personálnymi kapacitami osloviť čo najviac ľudí v bytovej núdzi. Súčasťou teda napr. nebolo zisťovanie zdravotných problémov, či príjmovej situácie respondentiek a respondentov. Nad rámec povinných otázok bol zisťovaný (nielen v Košiciach):

- počet detí žijúcich s osobou (ktoré sú mladšie ako 18 rokov a v čase sčítania s ňou bývajú, a preto sa ich bezdomovectvo/vylúčenie z bývania priamo dotýka)
- trvalý pobyt v Košiciach (áno alebo nie),
- subjektívne vnímanie vlastnej situácie (či sa respondent/ka považuje za osobu bez domova, prípadne osobu v bytovej núdzi).

Z hľadiska metodiky sa osobitná pozornosť venovala sčítavaniu ľudí prespávajúcich vonku (ETHOS Light 1). Takéto sčítavanie má niekoľko limitov. Jedným z nich je skutočnosť, že prespávanie vonku nemusí byť dlhodobou, ako skôr opakovanou situáciou daného človeka, takže informácie o sčítanom počte ľudí prespávajúcich vonku zodpovedajú stavu v konkrétnom čase. Ďalším limitom je to, že sčítania sú založené na pozorovaní anketárov a anketárok, ktorí/é môžu mať rozličné predstavy o tom, kto je potenciálne osobou bez domova. Toto je možné do istej miery riešiť v rámci ich školení, avšak zistený počet ľudí podľa štandardizovanej definície potom nemusí zodpovedať skutočnému počtu ľudí prespávajúcich vonku na danom území. Príkladom takej definície je započítavanie iba takých osôb, pri ktorých je zrejmé, že sa chystajú na spánok, alebo už spia – čo však zároveň vedie k ďalšiemu limitu, ktorým je v tomto prípade obmedzená možnosť získania informácií o danej osobe v rozhovore s ňou. Napriek tomu majú takéto sčítania veľkú pridanú hodnotu najmä v prostrediach, kde nie sú dostatočne rozvinuté terénne služby, ktoré by tejto skupine osôb poskytovali podporu a mali o nich prehľad. Preto sa aj v Košiciach sčítavali ľudia prespávajúci vonku na ulici s využitím dotazníka, ktorý bol vyplňaný v rozhovore s nimi. Uplatňovali sa pri tom nasledujúce princípy:

1. Rešpektovanie súkromia osoby (napr. nebudiť spiacich).
2. Osoba má právo odmietnuť odpovedať na otázky v prieskume.
3. Sčítanie nesmie danú osobu poškodiť (napr. ak v krajine existuje povinnosť kontaktovať príslušné úrady v prípade nájdenia osoby bez štátnej príslušnosti, taká osoba nebude sčítaná).

Keďže bolo sčítavanie ľudí bez domova v Košiciach realizované počas piatich dní, súčasťou dotazníka bola aj otázka, kde tieto osoby strávili noc podľa referenčného dátumu, ku ktorému sa zisťuje počet ľudí bez domova.

Pre vylúčenie opakovaného započítania tej istej osoby bol aj v tomto prípade používaný jedinečný anonymný identifikátor, ktorý pozostával z prvého a tretieho písmena krstného mena, prvého písmena priezviska, mesiaca a roku narodenia a rodu danej osoby.

Do počtu ľudí bez domova boli takisto zahrnuté maloleté deti, ktoré žijú so svojimi rodičmi vo vybraných kategóriách ETHOS Light. S osobami mladšími ako 18 rokov sa však dotazník z dôvodu ich ochrany nevypĺňal. Takisto o deťoch neboli zisťované žiadne dodatočné informácie, ako napr. vek či zdravotné problémy, keďže tieto otázky by mohli výrazne predĺžiť čas vyplňania dotazníka a cieľom projektu bolo zmapovať čo najpresnejšie najmä počet dospelých osôb bez domova v životných situáciách ETHOS Light 1 - 3.

Napokon za zmienku stojí skutočnosť, že na rozdiel od dovtedajších sčítaní v slovenských mestách prebiehalo európske sčítanie najmä elektronickou formou, prostredníctvom softvéru LimeSurvey, ako bezpečného úložiska dát, ktoré umožňovalo anketárom pre zaznamenávanie odpovedí využiť aj súkromné zariadenia (napr. mobilné telefóny, tablety). V meste Košice sa elektronické sčítanie uskutočnilo v nocľahárňach a zariadeniach pre ľudí bez domova (ETHOS Light 2 a 3), pričom vonku a v neštandardných obydliach prebiehalo s využitím papierových dotazníkov, z ktorých boli následne výskumníkmi a výskumníčkami odpovede zaznamenané do LimeSurvey. Skúsenosť s elektronickým sčítaním bola aktérmi zapojenými do sčítania v Košiciach hodnotená veľmi pozitívne, s odporúčaním využiť tento spôsob v budúcnosti aj vonku v teréne.

1.2 PROCES PRÍPRAVY A PRIEBEH SČÍTANIA

Organizačne bol proces prípravy sčítania ľudí bez domova v Košiciach realizovaný v partnerstve Inštitútu pre výskum práce a rodiny (IVPR), mesta Košice a Nadácie DEDO na základe *Memoranda o spolupráci v projekte Európskeho sčítania ľudí bez domova – sčítania na území mesta Košice*, podpísaného 6. marca 2023. IVPR bol v sčítaní koordinátorom aktivít vo vzťahu k európskym partnerom a rovnako zastrešoval metodiku sčítania v Košiciach, vrátane tvorby a prekladu dotazníka, školení anketárov a spracovania a vyhodnocovania získaných dát zo sčítania. Nadácia DEDO riadila koordináciu prípravy na lokálnej úrovni, vrátane komunikácie s poskytovateľmi služieb ľuďom bez domova v meste, tvorby mapy a trás sčítania, náboru dobrovoľníkov – anketárov a ďalších organizačných aktivít. Mesto Košice sa na príprave sčítania takisto podieľalo organizačnou podporou, účasťou svojich zástupcov na súvisiacich pracovných stretnutiach, ale aj poskytnutím priestorov na školenia anketárov a v priebehu samotného sčítania na registráciu dobrovoľníkov.

Úvodné informačno-konzultačné stretnutie so všetkými relevantnými aktérmi v meste sa uskutočnilo šesť mesiacov pred plánovaným sčítaním, 23. apríla 2024. Na toto stretnutie boli pozvaní zástupcovia všetkých mestských častí, ako aj poskytovateľov služieb ľuďom bez domova. Nadviazali naň ďalšie stretnutia, ktoré sa týkali napríklad tvorby mapy a trás sčítania vonku na ulici, ktoré sa v Košiciach realizovalo vôbec po prvýkrát. K tvorbe mapy a trás výraznou mierou prispela mestská polícia, ktorej zamestnanci však do sčítania v roli anketárov zapojení neboli.

Súčasťou prípravy sčítania bola aj tvorba a distribúcia informačných materiálov o sčítaní tak pre ľudí bez domova, ako aj pre potenciálnych dobrovoľníkov – anketárov.

Ďalším míľníkom bolo školenie anketárov a anketárok, ktoré bolo zamerané na vysvetlenie účelu sčítania a jednotlivých otázok v dotazníku, inštruovanie ako nadviazať a viesť rozhovor s ľuďmi bez domova a v bytovej núdzi, poskytnutie pokynov na zapisovanie odpovedí, nácvik vytvorenia jedinečného identifikátora a zodpovedanie prípadných otázok. V Košiciach sa uskutočnili 3 školenia, pričom každé z nich trvalo približne 2 hodiny:

- 30. septembra online školenie pre pracovníkov zariadení poskytujúcich služby ľuďom bez domova (ETHOS Light 2 a 3), ktorí v týchto zariadeniach ako anketári následne počas sčítania vyplňali dotazníky so svojimi klientmi;
- 2. októbra osobné školenie pre anketárov (vrátane dobrovoľníkov) v teréne (ETHOS Light 1 a 5);
- 3. októbra online školenie pre anketárov v teréne.

Anketárom a anketárkam boli takisto k dispozícii nahrávky zo školení, ako aj manuál často kladených otázok s odpoveďami, ktorý zostavili výskumníčky z IVPR.

Celkovo sa do sčítania v Košiciach zapojilo všetkých 9 poskytovateľov služieb ľuďom bez domova v meste, vrátane nocľahární, útulkov a zariadení núdzového bývania a domova na polceste. Okrem toho sčítanie prebiehalo aj u dvoch poskytovateľov ambulantných sociálnych služieb, ktorí sa primárne nezameriavajú na ľudí bez domova. Terénne služby pre ľudí bez domova zatiaľ v Košiciach nie sú poskytované.

Na sčítaní v teréne sa zúčastnilo takmer 140 dobrovoľníkov. Nadácia DEDO na základe dát z registrácie dobrovoľníkov počas jednotlivých sčítacích dní odhadla, že dobrovoľníckou prácou strávili viac ako 2 000 hodín.

Samotné sčítanie prebiehalo v týždni od 7. do 11. októbra 2024, pričom referenčným dátumom, ku ktorému bolo zisťované miesto prenocovania (ETHOS Light životná situácia), bol 10. október – Svetový deň ľudí bez domova. V tento deň sa vo večerných hodinách takisto uskutočnilo sčítanie ľudí prespávajúcich vonku na ulici. V ostatných európskych mestách zapojených do projektu sčítania rovnako prebiehali v priebehu októbra – novembra 2024 a spravidla trvali niekoľko dní. Podrobný časový harmonogram sčítania ľudí bez domova v Košiciach zobrazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 1: Harmonogram sčítania ľudí bez domova v Košiciach

ETHOS Light kategória	Termín	Anketári
1 – prespávajúci vonku na ulici	10.10. (počas dňa + 18 - 21 h)	Profesionáli + dobrovoľníci
2 – v nocľahárňach ¹⁰	7. - 11.10.	Zamestnanci zariadení
3 – v útulkoch/ZNB	7. - 11.10.	Zamestnanci zariadení
5 – v neštandardnom obydľí: osídlenia	8. - 9.10. (počas dňa)	Profesionáli + dobrovoľníci
5 – v neštandardnom obydľí: jednotlivci na skrytých miestach	10.10. (počas dňa)	Profesionáli + dobrovoľníci

¹⁰ Nocľahárne v Košiciach majú spravidla veľmi stabilnú klientelu, preto bolo umožnené sčítanie počas celého týždňa, bez potreby zapojenia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, s výnimkou najväčšej nocľahárne v Bernátovciach.

Šesť týždňov po sčítaní, 19. novembra, sa pod vedením IVPR uskutočnilo hodnotiace stretnutie, na ktorom sa zúčastnilo 15 osôb zastupujúcich miestnych partnerov a zainteresované strany. Jeho cieľom bolo zhrnúť získané skúsenosti a prediskutovať ďalšie plány do budúcnosti.

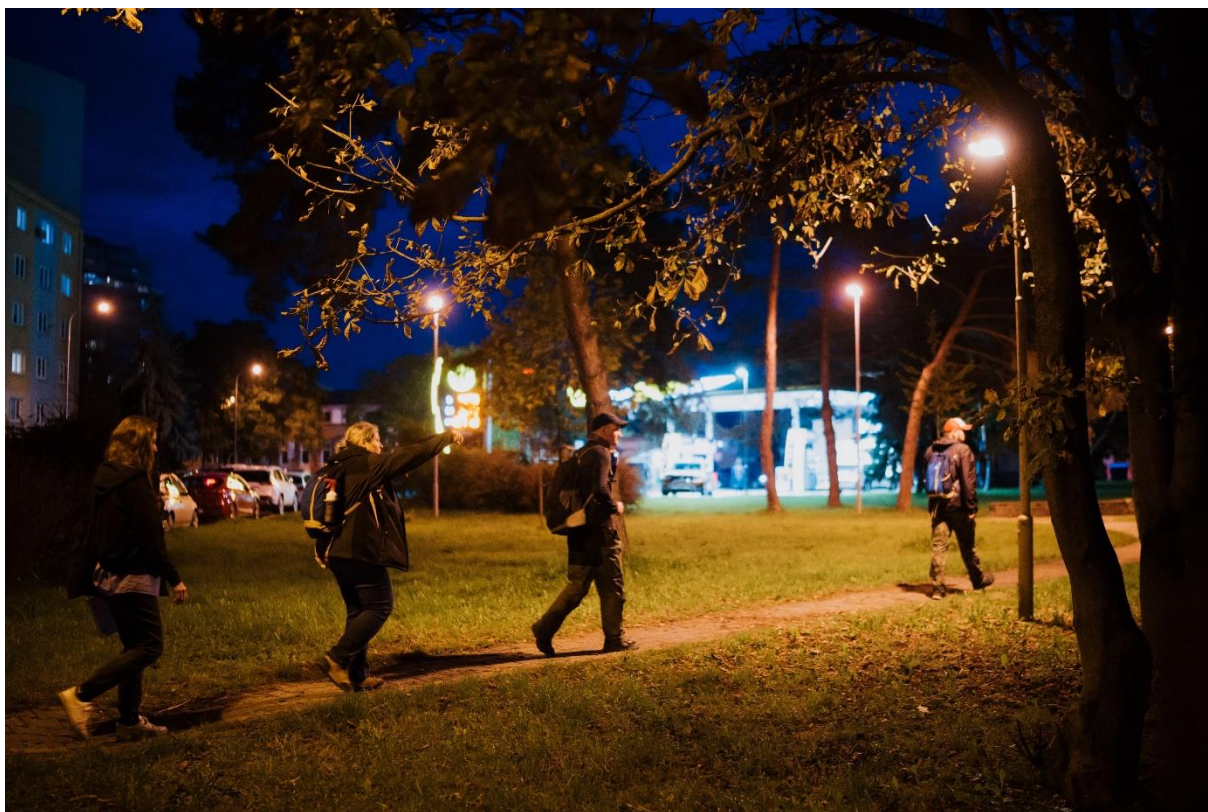
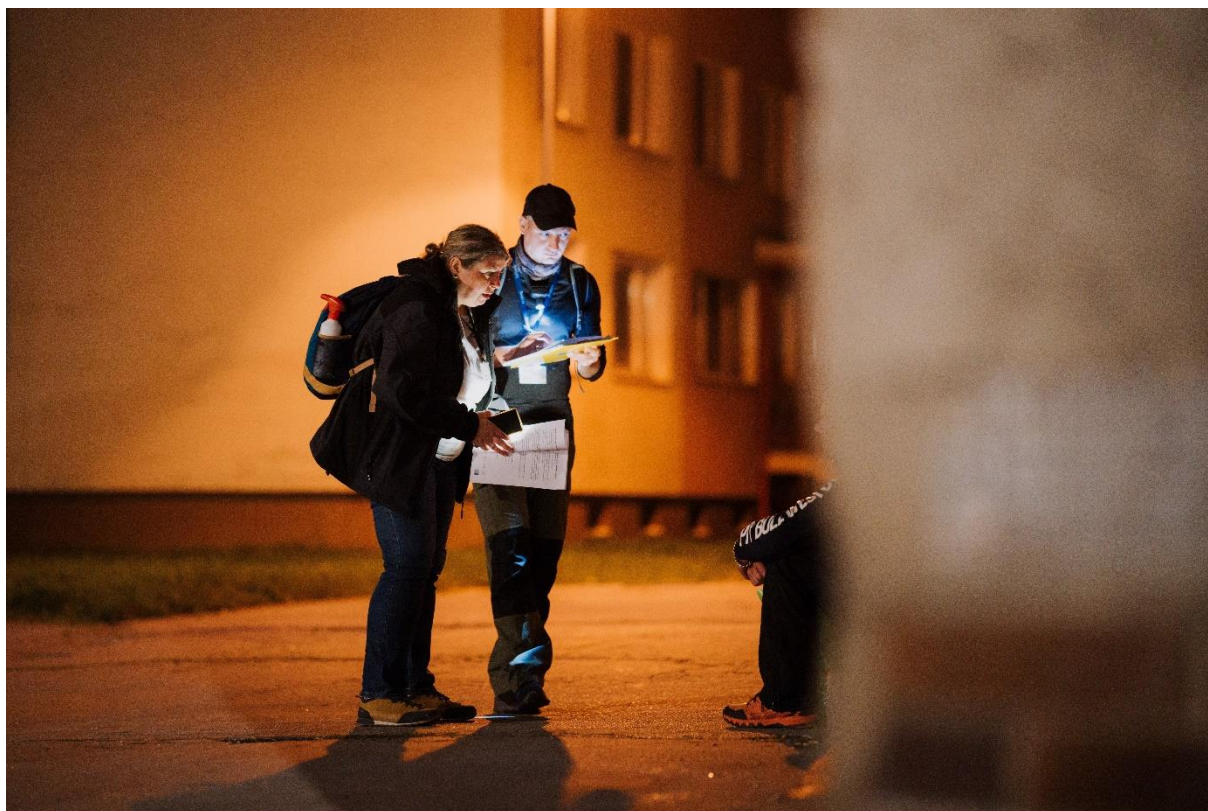
Keďže Košice patria k menším mestám s malým počtom deviatich poskytovateľov služieb ľuďom bez domova, vzájomná spolupráca v procese prípravy sčítania bola hodnotená veľmi pozitívne. Jednotliví aktéri boli dostatočne a včas informovaní o svojich úlohách, ako aj o plánovanom priebehu sčítania. Na druhej strane bol pomerne veľkou nevýhodou nízkeho počtu poskytovateľov nedostatok skúsených pracovníkov a pracovníčok na sčítanie spolu s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami v teréne. Platilo to o to viac, že zamestnanci a zamestnankyne zariadení vyplňali dotazníky ako anketári/ky so svojimi klientmi a klientkami, v dôsledku čoho bol ich priestor pre zapojenie sa do sčítania vonku ešte viac limitovaný. Aj v tejto súvislosti bola pozitívne hodnotená primeraná dĺžka dotazníka. Najväčším pozitívom sčítania v Košiciach však boli ľudia – ľudia bez domova, ktorí boli ochotní hovoriť o svojej neľahkej situácii a odpovedať na otázky; ľudia z tímu Nadácie DEDO, ktorí organizačne zastrešili priebeh sčítania v Košiciach, vrátane pozývania a riadenia anketárov; a dobrovoľníčky a dobrovoľníci, z ktorých mnohí a mnohé venovali sčítaniu a rozhovorom s ľuďmi bez domova aj niekoľko dní a bez ktorých by nebolo možné uskutočniť sčítanie v rozsahu, v akom prebehlo.

Foto: Sčítanie v teréne

Foto: Sčítanie počas hlavného sčítacieho večera 10. októbra 2024

2 ZISTENIA ZO SČÍTANIA ĽUDÍ BEZ DOMOVA V KOŠICIACH

V nasledujúcich kapitolách predstavujeme zistenia zo sčítania ľudí bez domova v Košiciach, ktoré sa uskutočnilo v rámci projektu Európskeho sčítania ľudí bez domova. Pre ilustráciu tiež ďalej v texte uvádzame porovnania týkajúce sa zisteného počtu ľudí bez domova vo všetkých 15 zapojených európskych mestách. Podrobnejšiemu porovnávaniu zistení v Košiciach s inými mestami sa nevenujeme, keďže, ako sme už uviedli, povinnou súčasťou projektu bolo užšie vymedzenie skupiny ľudí bez domova ako v Košiciach (v projekte išlo o životné situácie ETHOS Light 1 – 3, zatiaľ čo v Košiciach bola pridaná aj životná situácia ETHOS Light 5). V prípade hlbšieho záujmu o porovnanie zistení pre uvedené životné situácie v zapojených mestách je čitateľom dostupná záverečná komparatívna správa zo sčítaní realizovaných v 1. roku projektu, v anglickom jazyku¹¹.

2.1 POČET ĽUDÍ BEZ DOMOVA

V Košiciach bolo celkovo sčítaných 2 300 ľudí bez domova. Tento počet zahŕňa dospelé osoby bez domova vo všetkých sledovaných životných situáciách podľa zjednodušenej ETHOS Light typológie, vrátane osôb bez prístrešia, detí žijúcich so svojimi rodičmi v zariadeniach a nevyhovujúcich obydliach (napr. prístrešky, chatrče), ako aj tzv. nezistených osôb, ktoré z rôznych dôvodov pri vylúčení viacnásobného započítania odmietli odpovedať na otázky v dotazníku. Takéto upresnenie je dôležité napríklad aj z dôvodu, že, ako už bolo spomenuté, v rámci projektu Európskeho sčítania boli vyhodnocované a porovnávané len počty za dospelé osoby v životných situáciách ETHOS Light 1 - 3.

Celková veľkosť sčítanej populácie predstavovala 1 304 dospelých osôb a 996 detí. 264 dospelých osôb bolo započítaných ako tzv. nezistených, teda tých, ktoré odmietli odpovedať na otázky v prieskume.

Väčšina osôb bola sčítaná v teréne (vonku na ulici alebo v nevyhovujúcich obydliach): 863 dospelých a 747 detí. V zariadeniach sa nachádzalo 441 dospelých a 249 detí. O deťoch sa v sčítaní žiadne ďalšie informácie nezisťovali, preto sa všetky nasledujúce údaje vzťahujú len k dospelej populácii.

Tabuľka č. 2: Počet sčítaných osôb: dospelí a deti

	V teréne	V zariadeniach	Všetci
Počet dospelých	863	441	1304
Počet detí	747	249	996

Pre porovnanie, v roku 2021 bolo v rámci Registračného týždňa rodín v bytovej núdzi v Košiciach sčítaných 1 737 osôb, z nich 1 187 detí¹². V registračnom týždni sa na rozdiel od

¹¹ Hermans, K., Demaerschalk, E., Mertens, N., Teller, N. (2025): European Homelessness Counts. Final Report Year 1. Dostupné: <https://www.kuleuven.be/lucas/en/images/1-final-report-eu-counts.pdf>

¹² Gerbery, D., Turkovič, Z., Ondrušová, D. Záverečná správa z Registračného týždňa rodín v bytovej núdzi v Košiciach. Bratislava: IVPR, 2021. Dostupné: <https://ivpr.gov.sk/zistenia-z-registracneho-tyzdna-rodin-v-bytovej-nudzi-v-kosiciach/>

európskeho sčítania sčítavali iba rodiny v životných situáciách ETHOS Light 3 a 5. V októbri 2024 bol však zistený nižší počet detí, 996 (-16,1 %).

V Bratislave bolo v roku 2023 sčítaných 2 199 ľudí bez domova a v bytovej núdzi vrátane detí. Z nich vonku na ulici prespávalo 212 ľudí (ETHOS Light 1). Participovať na sčítaní odmietlo celkovo 409 ľudí bez domova (20,8 % z celkového počtu 1 968 dospelých osôb)¹³. Tu je však potrebné poznamenať, že časové rámce sčítaní realizovaných v Bratislave a Košiciach neboli identické, pričom sa obidve mestá zároveň líšia napr. dostupnosťou služieb pre rodiny v bytovej núdzi v zariadeniach (útulky, zariadenia núdzového bývania), ako aj počtom rodín žijúcich v neštandardných obydliach (tento problém je vypuklejší v Košiciach).

¹³ Kválová, D., Turkovič, Z., Gerbery, D., Mičicová Ľuptáková, M. Ľudia bez domova sa rátajú. Záverečná správa zo sčítania ľudí bez domova v Bratislave. Bratislava: IVPR, 2023. Dostupné: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/06/SLBD_zaverecna-sprava_ba.pdf

Pre ilustráciu takisto uvádzame zistený počet dospelých osôb v životných situáciách ETHOS Light 1 - 3 vo všetkých 15 európskych mestách zapojených do projektu v roku 2024.¹⁴

Tabuľka č. 3: Počet dospelých osôb v životných situáciách ETHOS Light 1 – 3 sčítaných v mestách zapojených do projektu

		ETHOS Light 1		ETHOS Light 2		ETHOS Light 3		Počet obyv.*	% LBD**
	Spolu	N	%	N	%	N	%		
BOCHUM	1051	20	1,9	19	1,8	1012	96,2	372 348	0,28
BUDAPEŠŤ	3513	382	10,9	946	26,9	2185	62,2	1 782 240	0,2
CATANIA	149	102	68,5	5	3,4	42	28,2	297 517	0,05
CHARLEROI	588	158	26,9	117	19,9	313	53,2	202 421	0,29
CORK	544	37	6,8	18	3,3	489	89,9	224 004	0,24
DUBLIN	7647	151	2,0	0	0	7496	98,0	592 713	1,3
KOŠICE	520	151	29,0	156	30,0	213	41,0	229 040	0,23
ĽUBLJANA	222	78	35,1	23	10,4	121	54,5	297 575	0,07
LYON	7527	853	11,3	328	4,4	6346	84,3	1 787 230	0,42
MILÁNO	256	163	63,7	41	16,0	52	20,3	1 370 000	0,02
MÜNSTER	1728	72	4,2	33	1,9	1623	93,9	307 071	0,56
NAMUR	469	132	28,1	70	14,9	267	57,0	111 603	0,42
NIJMEGEN	250	67	26,8	109	43,6	74	29,6	182 465	0,14
PORTO	607	281	46,3	36	5,9	290	47,8	231 828	0,26
WEST-FRIESLAND	147	27	18,4	18	12,2	102	69,4	649 944	0,02
SPOLU	25 218	2 674	10,6	1 919	7,61	20 625	81,79	-	-

* Údaje o celkovom počte obyvateľov jednotlivých miest majú orientačný charakter a s výnimkou Regiónu West-Friesland nezahŕňajú aglomerácie, ale iba administratívne územie daného mesta.

** Podiel ľudí bez domova z celkového počtu obyvateľov daného mesta.

Z tabuľky je zrejmé, že v meste Košice bol po prepočte na celkový počet obyvateľov zistený podobný podiel ľudí v uvedených ETHOS Light situáciách ako vo väčšine ostatných miest. V Košiciach išlo konkrétne o 0,23 % ľudí v situáciách ETHOS Light 1 – 3, pričom nižší podiel ako 0,1 % bol zistený len v štyroch mestách: v talianskom Miláne (0,02 %) a Catanii (0,05 %), v holandskom regióne West-Friesland (0,02 %) a v slovinskej Ľubľane (0,07 %). Naopak, podiel vyšší ako 0,5 % ľudí v situáciách ETHOS Light 1 – 3 na celkovom počte obyvateľov mesta bol zistený len v dvoch mestách: v Münsteri (0,56 %) a v Dubline (1,3 %).

Údaje v tabuľke však umožňujú aj ďalšie zaujímavé porovnanie, podľa zastúpenia jednotlivých ETHOS Light situácií v zistenom počte ľudí bez domova. Konkrétne je možné vychádzať z premisy, že kým prespávanie vonku na ulici je najextrémnejšou formou bytovej núdze a malo by byť zastúpené čo najmenej, dočasné ubytovanie v zariadeniach akými sú útulky či zariadenia núdzového bývania je prijateľnejším riešením. Vyplýva to napr. z Lisabonskej deklarácie o Európskej platforme boja proti bezdomovectvu, kde jeden z jej záväzkov

¹⁴ European Homelessness Counts. Final Report Year 1. Dostupné: <https://www.kuleuven.be/lucas/en/images/1-final-report-eu-counts.pdf>

požaduje, aby do roku 2030 nikto nespál na ulici pre nedostatok prístupného, bezpečného a vhodného núdzového ubytovania¹⁵. Pri takomto porovnaní je zrejmé, že napr. v Dubline sa služba nocľahárňí neposkytuje a ľuďom bez domova je priamo ponúkaná možnosť 24-hodinového (nepretržitého) ubytovania. Až v piatich mestách bol podiel osôb prespávajúcich v zariadeniach s možnosťou 24-hodinového ubytovania na počte zistených osôb viac ako 80 %, čo je dvakrát viac ako v Košiciach (41 %). Nižšie podiely ako v Košiciach boli zistené len v Miláne (20,3 %), Catanii (28,2 %) a Nijmegene (29,6 %).

¹⁵ Lisbon Declaration on the European Platform on Combatting Homelessness. 21. June 2021. Dostupné: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=24120&langId=en>

2.2 ZÁKLADNÉ DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY

Väčšinu dospelaj populácie tvorili muži (44,2 %). Avšak pri interpretácii tohto údaju je potrebné zohľadniť, že viac než pätina sčítaných osôb (21,1 %) na otázku o pohlaví neodpovedala. Vyšší podiel mužov bol identifikovaný tak v teréne, ako aj v zariadeniach, ale v zariadeniach bol rozdiel v zastúpení mužov a žien výrazne nižší (45,4 % mužov a 40,4 % žien).

Tabuľka č. 4: Štruktúra dospelaj populácie podľa pohlavia (%)

	V teréne	V zariadeniach	Všetci
Muži	43,7	45,4	44,2
Ženy	31,7	40,4	34,7
Neuvedené	24,6	14,3	21,1
Spolu	100,0	100,0	100,0

Z hľadiska veku má najvyššie zastúpenie stredná generácia. Osoby vo veku 30 - 49 rokov tvoria 29,5 % všetkých sčítaných osôb (aj tu je však potrebné pripomenúť pomerne vysoký podiel tých, ktorí na otázku o veku neodpovedali). Druhou najviac zastúpenou vekovou kategóriou sú osoby vo veku 50 - 64 rokov (21,2 %). Najnižšie zastúpenie majú osoby v dôchodkovom veku – predstavujú 6,7 % všetkých sčítaných dospelých osôb.

Veková štruktúra má odlišnú podobu u populácie sčítanej v teréne a v zariadeniach. V zariadeniach je viac vychýlená smerom k starším vekovým kategóriám: tretinu osôb tvoria osoby vo veku 50 - 64 rokov a podiel osôb v dôchodkovom veku predstavuje 12,7 % (približne dvakrát viac než je priemer za celú sčítanú populáciu). Populácia sčítaná v teréne má vyššie zastúpenie najmladšej vekovej skupiny (18 - 24 rokov) a výrazne nižšie zastúpenie osôb v dôchodkovom veku (3,6 %). Zároveň je tu aj vyšší podiel tých, ktorí na otázku o veku neodpovedali (25,4 %).

Tabuľka č. 5: Štruktúra dospelaj populácie podľa veku (%)

	V teréne	V zariadeniach	Všetci
18 - 24 rokov	16,0	5,9	12,6
25 - 29 rokov	10,1	5,4	8,5
30 - 49 rokov	29,9	28,8	29,5
50 - 64 rokov	15,1	33,1	21,2
65 rokov a viac	3,6	12,7	6,7
Neuvedené	25,4	14,1	21,5
Spolu	100,0	100,0	100,0

2.3 ZLOŽENIE DOMÁCNOSTÍ

Medzi ľuďmi bez domova v Košiciach prevládajú osoby, ktoré žijú samy – bez partnera/partnerky a bez detí. Takúto situáciu deklarovalo 28,9 % osôb (23,5 % z celkového počtu odpovedajúcich na otázku neodpovedalo). Druhým najčastejším typom je súžitie s partnerom/partnerkou a deťmi, ktorý reportovala štvrtina sčítanej populácie. Približne každá desiatu osoba žije v partnerskom vzťahu bez detí. Podiel osamelých rodičov predstavuje 7,1 %. Kategória „iné zloženie“, do ktorej sme zaradili 5 % sčítaných osôb, obsahuje také situácie, ako spolužitie s matkou, s oboma rodičmi a súrodencami, nevlastným rodičom a jeho deťmi a pod.

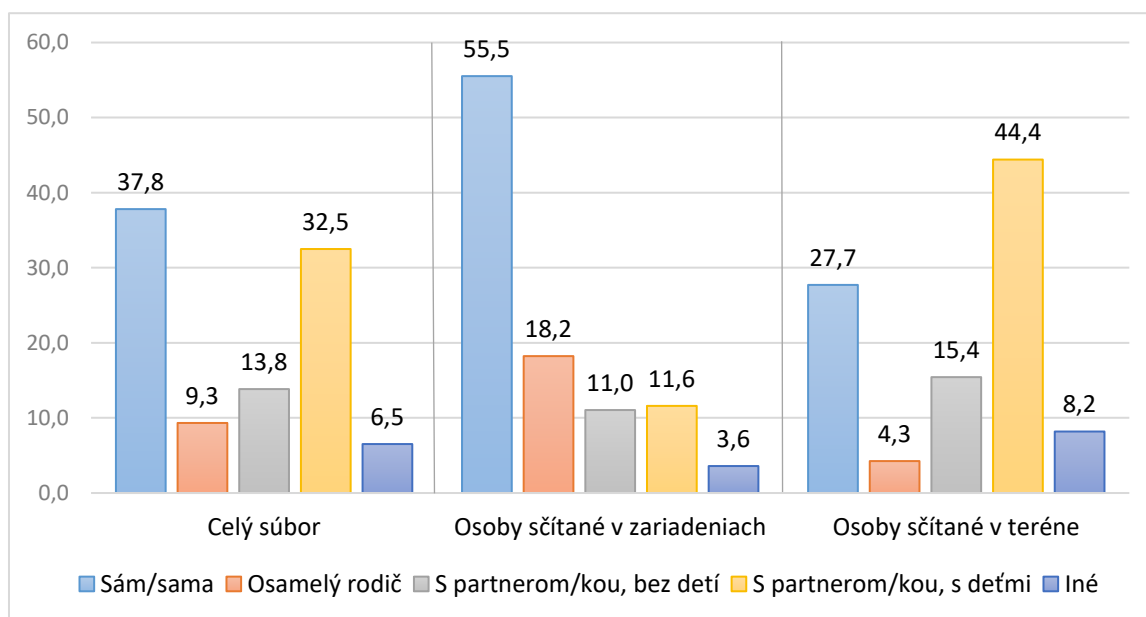
Situácia v populáciách identifikovaných v teréne a v zariadeniach sa líši. V zariadeniach dominujú ľudia žijúci sami (45,6 %). Výrazne viac – v porovnaní s celkovým priemerom odpovedajúcich – sú tu zastúpení osamelí rodičia (15 %). Medzi osobami sčítanými v teréne prevládajú osoby žijúce v partnerstve a s deťmi – k takejto štruktúre domácností sa prihlásila približne tretina sčítaných osôb. Najnižšie zastúpenie tu majú osamelí rodičia.

Tabuľka č. 6: Zloženie domácností (%)

	V teréne	V zariadeniach	Všetci
Žije sám/sama	20,4	45,6	28,9
Osamelý rodič	3,1	15,0	7,1
S partnerom/kou bez detí	11,4	9,1	10,6
S partnerom/kou a s deťmi	32,7	9,5	24,8
Iné zloženie	6,0	2,9	5,0
Neuvedené	26,4	17,9	23,5
Spolu	100,0	100,0	100,0

Tabuľka vyššie zahŕňa celkový počet sčítaných osôb bez domova, teda aj respondentov a respondentky, ktorí/é neodpovedali na otázku o zložení domácností. Aj v prípade, ak zohľadníme len odpovedajúcich respondentov a respondentky, sú najpočetnejšou skupinou osoby, ktoré žijú samy (37,8 %). Takmer tretina sčítaných (32,5 %) však prežívala svoju situáciu s partnerom/partnerkou a s maloletými deťmi. 13,8 % domácností tvorili partneri bez detí a 9,3 % osamelí rodičia. Zvyšných 6,5 % sčítaných uviedlo iného rodinného príslušníka, u ktorého prespávajú – zvyčajne išlo o rodičov.

Graf č. 1: Zloženie domácností (%)

N celok = 997; N zariadenia = 362; N terén = 635

Na nasledujúcej strane pre predstavu opäť uvádzame aj informácie o štruktúre domácností v rámci kategórií ETHOS Light 1 - 3 vo všetkých mestách zapojených do Európskeho sčítania ľudí bez domova:¹⁶

¹⁶ European Homelessness Counts. Final Report Year 1. Dostupné: <https://www.kuleuven.be/lucas/en/images/1-final-report-eu-counts.pdf>

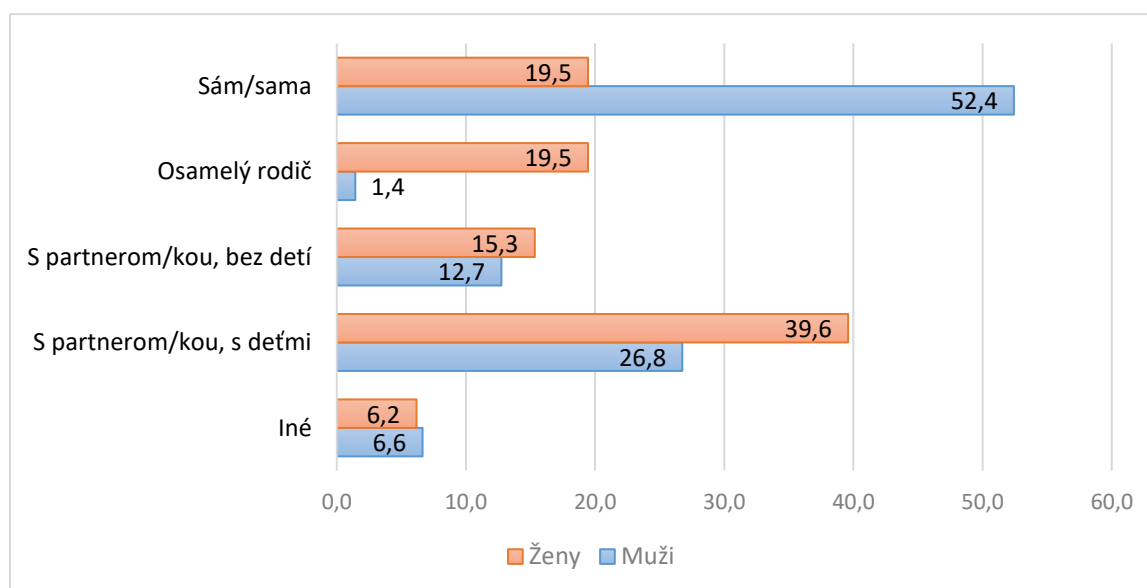
Tabuľka č. 7: Štruktúra domácností osôb v životných situáciách ETHOS Light 1 – 3 v mestách, ktoré boli zapojené do projektu

	Sám/sama		Osamelý rodič		Pár bez detí		Pár s deťmi (vrátane manželov)	
	N	%	N	%	N	%	N	%
BOCHUM	666	65,4	86	8,4	80	7,9	185	18,2
BUDAPEŠŤ	2 579	76,2	170	5,0	292	8,6	312	9,2
CATANIA	46	85,2	<10	-	<10	-	<10	-
CHARLEROI	350	68,1	79	15,4	42	8,2	32	6,2
CORK	342	67,5	61	12,0	26	5,1	78	15,4
DUBLIN	4 419	59,0	1 127	15,0	308	4,1	1 591	21,2
KOŠICE	300	57,9	70	13,5	77	14,9	53	10,2
L'UBLANA	151	68,0	28	12,6	<10	-	<10	-
LYON	1 828	24,3	2 112	28,1	239	3,2	1 801	23,8
MILAN	211	86,8	<10	-	<10	-	<10	-
MÜNSTER	521	63,9	58	7,1	60	7,4	173	21,2
NAMUR	238	59,0	85	21,1	20	5,0	47	11,7
NIJMEGEN	212	88,3	15	6,3	<10	-	<10	-
PORTO	332	75,1	<10	-	35	7,9	<10	-
WEST-FRIESLAND	114	81,4	22	15,7	<10	-	<10	-

V Košiciach boli osoby sčítané v teréne častejšie rodiny s deťmi (44,4 %), kým osoby sčítané v zariadeniach boli najčastejšie samy (55,5 %). Osamelí rodičia sa vyskytli častejšie v zariadeniach ako v teréne (18,2 % vs. 4,3 %), naopak bezdetné páry boli o niečo viac zachytené v teréne (15,4 % vs. 11%).

Pohľad na zloženie domácností ľudí zažívajúcich bytovú núdzu v Košiciach z pohľadu pohlavia odhaľuje, že muži bývajú prevažne sami (52,4 %) a len veľmi zriedkavo sú osamelými rodičmi (1,4 %). Na druhú stranu ženy najčastejšie tvoria pár s partnerom/kou a majú deti (39,6 %) a sú samy rovnako často ako tvoria domácnosť s dieťaťom/deťmi do 18 rokov (19,5 %).

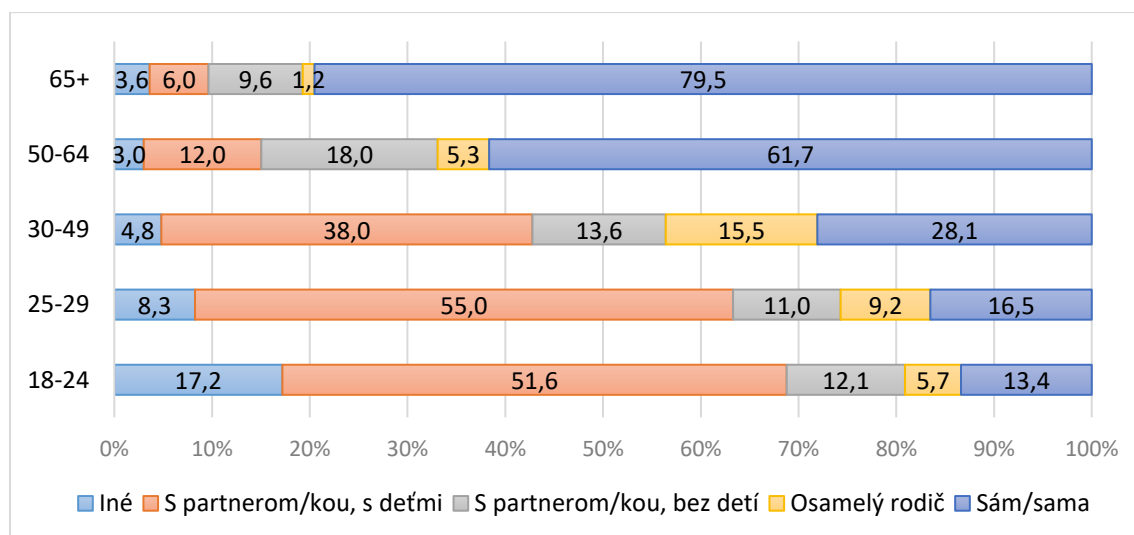
Graf č. 2: Zloženie domácnosti - porovnanie odpovedí mužov a žien (%)

N ženy = 437; N muži = 557

Z hľadiska vekovej štruktúry domácností, mladí ľudia v Košiciach najčastejšie zažívajú bytovú núdzu ako rodina, spolu s partnermi/kami a deťmi do 18 rokov – bolo tak v prípade viac ako polovice ľudí vo veku 18-29 rokov. S vyšším vekom klesal podiel rodín a stúpal podiel ľudí, ktorí bytovú núdzu zažívali sami.

Graf č. 3: Štruktúra domácností na základe veku (%)

N odhora dole = 157, 109, 374, 266, 83

Podľa štruktúry rodiny a trvania bytovej núdze boli najčastejšie sčítané rodiny s deťmi, ktoré nemali domov už viac ako 5 rokov (21,4 %) a jednotlivci bez domova viac ako 5 rokov (20,5 %).

2.4 LOKALITA A Miesto SČÍTANIA

Nasledujúca kapitola obsahuje prehľad počtu osôb podľa lokality (mestskej časti) a konkrétneho miesta sčítania. Ako môžeme vidieť v tabuľke č. 6, z celkového počtu 863 osôb sčítaných v teréne bol najvyšší počet zaznamenaný v Starom Meste (191), na Luníku IX (143) a v mestskej časti Košice – Juh (121).

Tabuľka č. 8: Lokalita sčítania (osoby sčítané v teréne)

Lokalita	Počet	%
Barca	31	3,6
Dargovských hrdinov	94	10,9
Džungľa	15	1,7
Juh	121	14,0
Košická Nová Ves	1	0,1
Luník IX	143	16,6
Nad Jazerom	107	12,4
Šaca	7	0,8
Sever	30	3,5
Sídlisko KVP	22	2,5
Sídlisko Ťahanovce	6	0,7
Ťahanovce	14	1,6
Staré Mesto	191	22,1
Vyšné Opátske	4	0,5
Západ	46	5,3
Neuvedené	31	3,6
Spolu	863	100,0

V neštandardných obydliach, ktoré buď neboli zamýšľané na bývanie, alebo nemajú elektrinu/vodu/toaletu, alebo sú v inak nevyhovujúcom stave, bolo počas sčítania v teréne sčítaných 396 ľudí, čo predstavuje 45,9 % ľudí sčítaných v teréne. 13,9 % bolo sčítaných na chodníku, 9,8 % v nejakom type porastu poskytujúcom úkryt (park/záhrada/les), 5,6 % na železničnej stanici, 4,4 % vo vestibule a 3,9 % v nákupnom centre.

Tabuľka č. 9: Miesto sčítania (osoby sčítané v teréne)

Miesto	Počet	%
Chata, chatrč	396	45,9
Chodník	120	13,9
Iné	106	12,3
Park, záhrada, les	85	9,8
Železničná stanica	48	5,6
Vestibul, vstup do haly	38	4,4
Nákupné centrum	34	3,9
Zastávka MHD	10	1,2
Squat, opustená budova	7	0,8
Stan	6	0,7
Podchod	4	0,5
Neuvedené	4	0,5
Most	3	0,3
Auto, dodávka	2	0,2
Spolu	863	100,0

Spomedzi 441 dospelých ľudí sčítaných v zariadeniach bol najvyšší počet zaznamenaný v Oáze v Bernátovciach (173). S výrazným odstupom nasleduje Charitný dom sv. Alžbety na Bosákovej ulici (83) a Krízové centrum pre matky s deťmi na Poľnej (54).

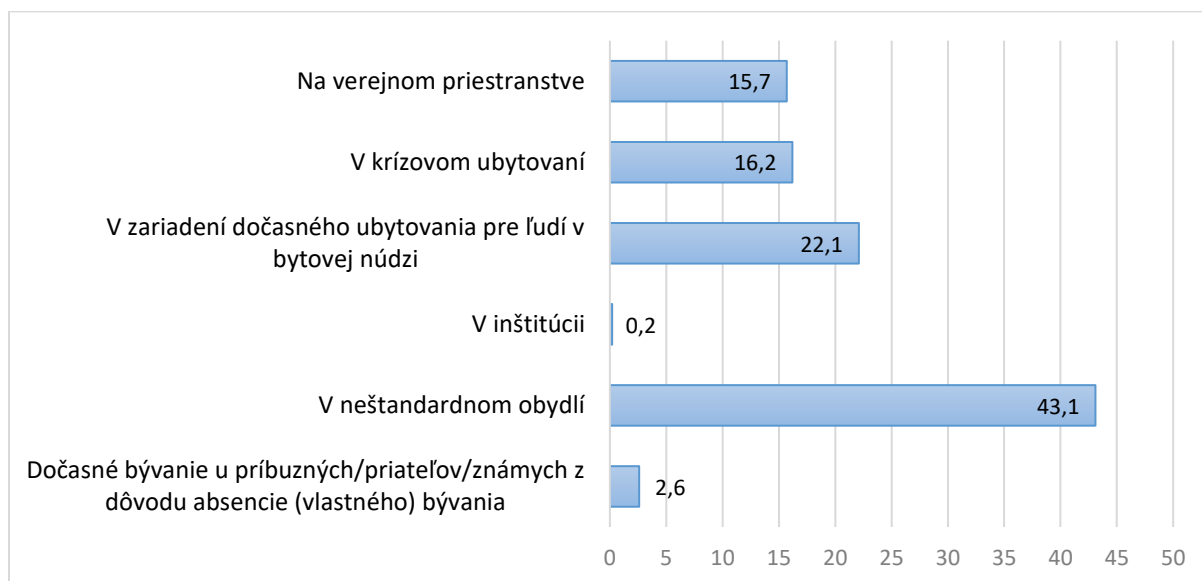
Tabuľka č. 10: Miesto sčítania (osoby sčítané v zariadeniach)

Názov organizácie	Počet	%
Psychosociálne centrum, Adlerova	33	7,5
Centrum Dorka	37	8,4
Krízové centrum Poľná	54	12,2
Dom sv. Lazára	9	2,0
Oáza - Bernátovce	173	39,2
Charitný dom sv. Alžbery, Bosáková	83	18,8
Charitný dom sv. Alžbety, nocľaháreň Fialková	26	5,9
Centrum komunitných sociálnych služieb, Krásna	3	0,7
Arcidiecézna charita - poradňa	1	0,2
Neuvedené	22	5,0
Spolu	441	100,0

2.5 MIESTO PRENOCOVANIA A ETHOS TYPOLOGIA

Jednotlivcom osloveným za účelom sčítania bola v teréne aj v zariadeniach položená otázka, kde budú nocovať vo štvrtok 10. októbra 2024, teda počas hlavného sčítacieho večera. Najviac, až 43,1 %, plánovalo prespať v neštandardnom obydľí. 22,1 % plánovalo nocovať v útulku, domove na polceste, alebo zariadení núdzového bývania a 16,2 % v nocľahárni. 15,7 % uviedlo, že strávia noc na ulici; 2,6 % u príbuzných; a 0,2 % v inštitúcii (v zariadení na výkon trestu odňatia slobody, nemocnici...).

Graf č. 4: Sčítaní podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024 (%)

N = 962

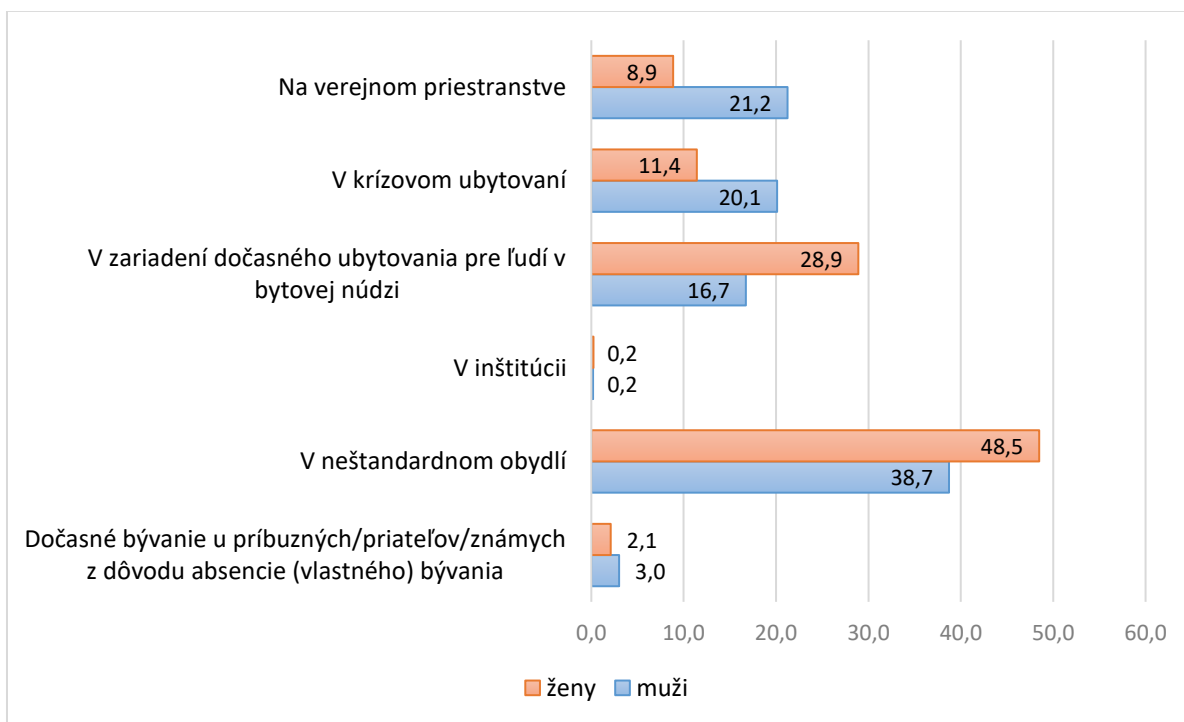
Na základe zodpovedania otázky o mieste prenocovania je možné sčítané osoby priradiť k zodpovedajúcej životnej situácii na základe typológie ETHOS Light. Podrobný prehľad uvádzame v nasledujúcej tabuľke:

Tabuľka č. 11: Počet ľudí bez domova podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024

Kategória podľa miesta nocovania	Počet sčítaných
Počet dospelých prespávajúcich na ulici (ETHOS Light 1)	151
Počet dospelých prespávajúcich v krízovom ubytovaní (ETHOS Light 2)	156
Počet dospelých prespávajúcich v zariadeniach dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi (ETHOS Light 3)	213
Počet dospelých v nevyhovujúcom bývaní (ETHOS Light 5)	415
Počet dospelých dočasne bývajúcich u príbuzných/priateľov/známych z dôvodu absencie (vlastného) bývania (ETHOS Light 6)	
Počet nezistených osôb (odmietli účasť vo výskume, resp. neodpovedali, na otázku o mieste nocovania)	342
Počet sčítaných spolu (dospelí + deti)	2 300

Muži a ženy majú rozličné stratégie na vysporadúvanie sa s bytovou núdzou, determinované aj tým, aké služby sú im dostupné, čo možno pozorovať aj v Košiciach. Muži spali na ulici alebo v nocľahárni častejšie ako ženy, zatiaľ čo v zariadení dočasného ubytovania to bolo naopak. Najväčší podiel mužov aj žien býval v neštandardných obydlíach.

Graf č. 5: Miesto nocovania podľa pohlavia (%)

N ženy = 429, N muži = 532

Deti najčastejšie žili v podmienkach definovaných kategóriou ETHOS Light 5, teda v nevyhovujúcom bývaní. V týchto podmienkach strávilo noc 656 detí, ktoré boli sčítané v teréne, čo predstavovalo 88 % všetkých detí sčítaných v teréne a 66 % všetkých sčítaných detí. Na verejnom priestranstve (kategória ETHOS Light 1) prespalo 32 detí (4,3 % detí sčítaných v teréne a 3% všetkých sčítaných detí). Deti sčítané v zariadeniach najčastejšie trávili sledovanú noc práve v týchto podmienkach – išlo o 224 detí, čo predstavovalo 90 % detí sčítaných v zariadeniach a 22,5 % všetkých detí.

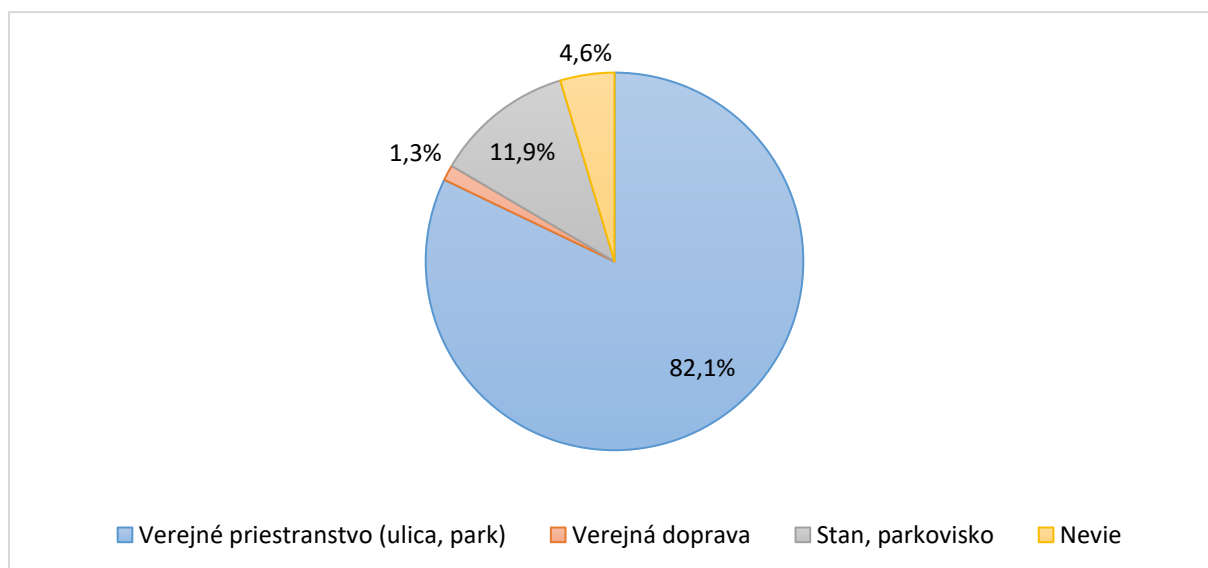
Tabuľka 12: Počet detí bez domova podľa miesta nocovania vo štvrtok 10.10.2024

	Deti sčítané v teréne	Deti sčítané v zariadeniach
Počet detí prespávajúcich v krízovom ubytovaní (ETHOS Light 2)	3	17
Počet detí prespávajúcich v zariadeniach dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi (ETHOS Light 3)	3	224
Počet detí v nevyhovujúcom bývaní (ETHOS Light 5)	656	0
Počet detí dočasne bývajúcich u príbuzných/priateľov/známych z dôvodu absencie (vlastného) bývania (ETHOS Light 6)	10	3
Iné miesto prenocovania	32	0
Nezistené miesto prenocovania	43	5
Počet sčítaných detí spolu	747	249

Pri otázke na miesto nocovania sme sa pýtali aj na špecifikovanie miesta nocľahu. Na koláčových grafoch nižšie možno pozorovať rozdelenie sčítaných podľa miesta prespávania dospelých osôb na konkrétnejšie podskupiny pre priblíženie ich bytovej situácie. Na Slovensku pod kategóriu krízového ubytovania spadali len nocľahárne. V inštitúcii plánovali prespať dve sčítané osoby: jedna v nemocnici a jedna v zariadení na výkon väzby/trestu odňatia slobody.

Z tých, ktorí nocovali niekde na verejnom priestranstve, 11,9 % nocovalo v stane alebo na parkovisku, len 1,3 % vo verejnej doprave alebo na zastávke verejnej dopravy a 4,6 % ešte nevedelo, kde konkrétne sa uložia na noc. Väčšina (82,1 %) však plánovala nocovať priamo na ulici, prípadne v mestskom parku.

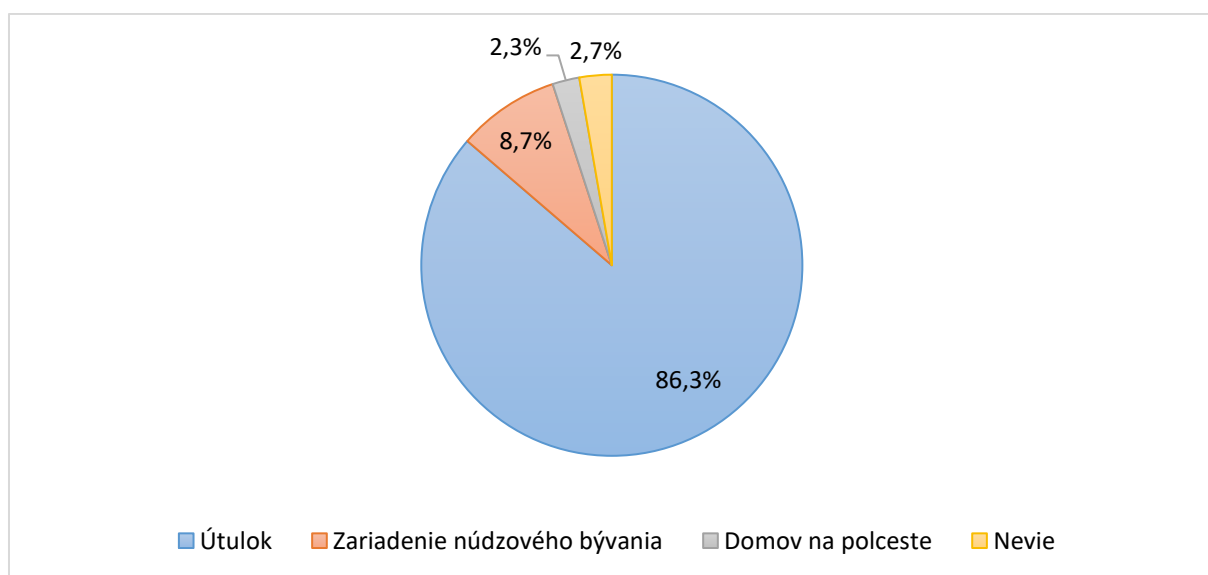
Graf č. 6: Prespávajúci na verejnom priestranstve (Ethos Light 1)

N = 151

Zo sčítaných ľudí bývajúcich v rôznych typoch zariadení dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi bývala väčšina (86,3 %) v útulku, nevelká časť (8,7 %) v zariadení núdzového bývania a 2,3 % v domove na polceste.

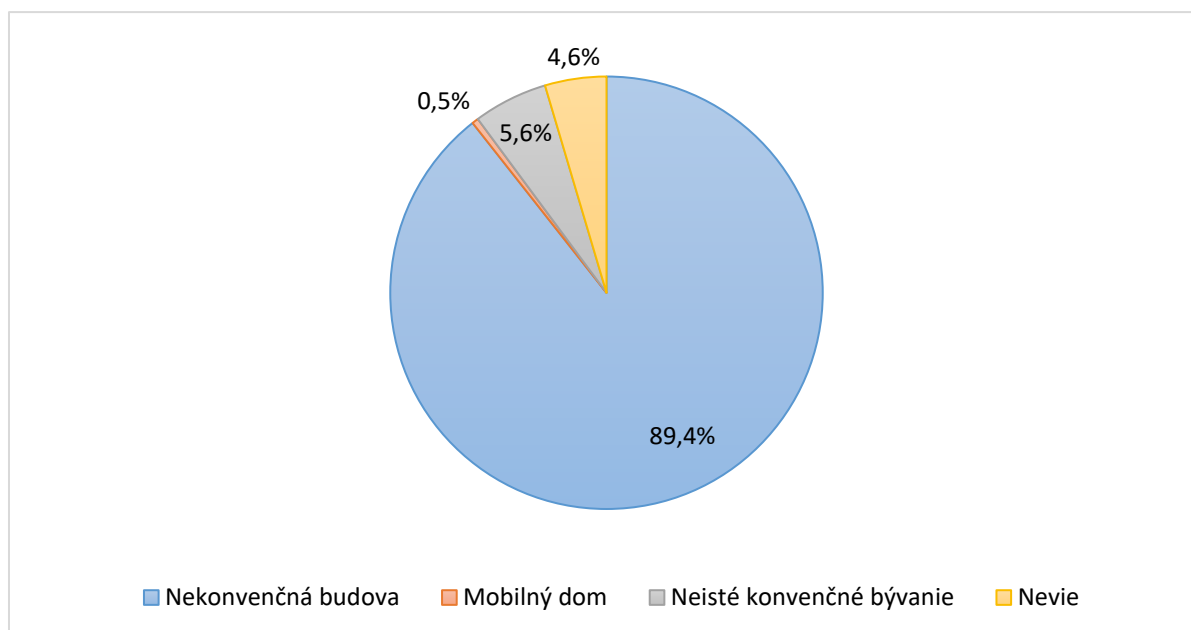
Graf č. 7: Prespávajúci v zariadeniach dočasného ubytovania (Ethos Light 2 + 3)

N = 219

Pokiaľ ide o obyvateľov neštandardných obydlií, 89,4 % bývalo v nekonvenčných budovách, ktoré nie sú určené alebo vhodné na bývanie ako garáž, chata, chatrč, záhradný domček, táborové mestečko a pod. V bývaní, ktoré mohlo byť síce vyhovujúce kvalitatívne, ale bolo nejakým spôsobom neisté (budova postavená bez povolenia, nájom bez zmluvy a pod.), čiže ich obyvateľom hrozilo, že oň môžu veľmi ľahko prísť, bývalo 5,6 % ľudí sčítaných medzi tými obývajúcimi neštandardné obydliá.

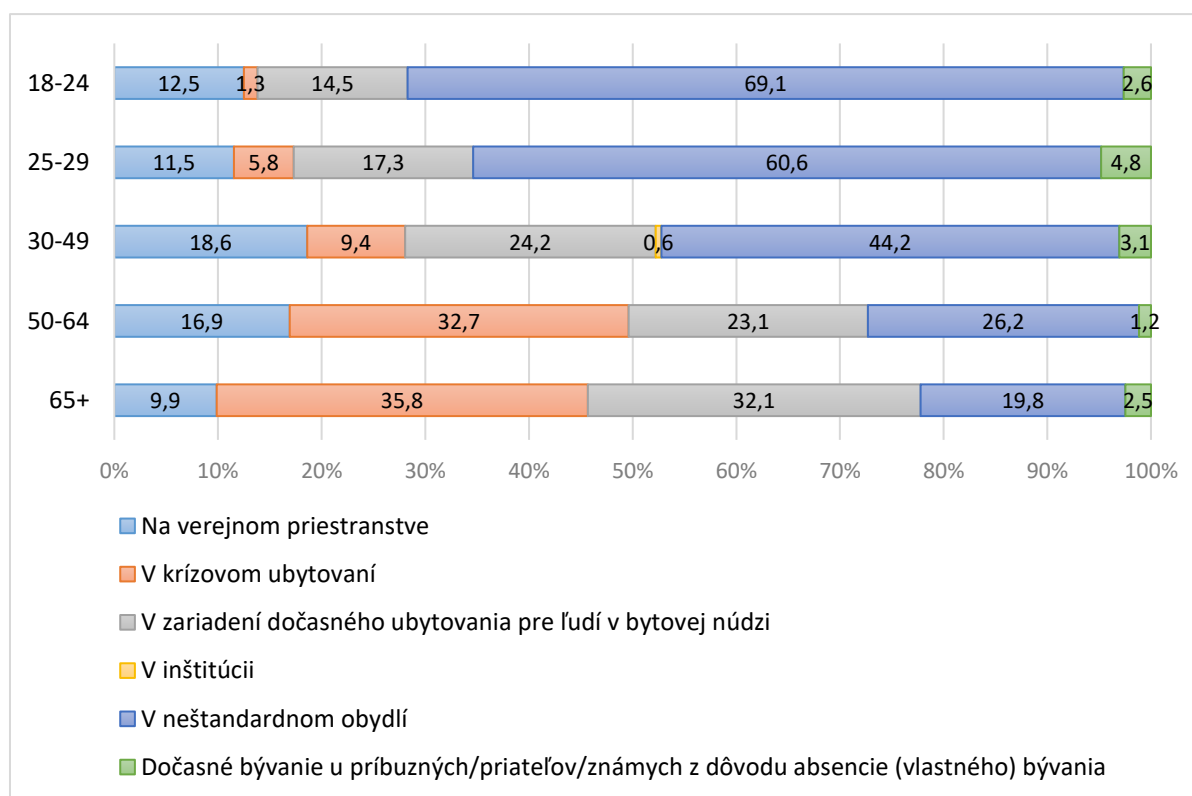
Graf č. 8: Prespávajúci v neštandardných obydliach (Ethos Light 5)

N = 414

Mladí bývali najčastejšie v neštandardnom obydľí (60-70 %). Prelom nastáva vo veku 30-49 rokov, kedy v neštandardných obydliach bývalo už len 44,2 % sčítaných, zatiaľ čo stúpal počet ľudí prespávajúcich v prvých troch ETHOS kategóriách, najmä v zariadeniach dočasného ubytovania. U ľudí vo vyššom veku klesá podiel prespávajúcich na ulici a stúpa využívanie nocľahární a zariadení dočasného ubytovania, v ktorých prespávala v každom približne tretina sčítaných ľudí starších ako 65 rokov.

Graf č. 9: Podiel ľudí v danej vekovej kategórii podľa miesta nocovania 10.10.2024 (%)

N zhora dole = 152, 104, 360, 260, 81

Sčítaní ľudia, ktorí trpia bytovou núdzou viac ako 5 rokov, najčastejšie bývali v neštandardných obydliach (52,2 %), rovnako ako tí, ktorí prišli o bývanie pred menej ako rokom (36,3 %). Najčastejšou stratégiou u ľudí bez vlastného bývania vyše roka, ale menej ako dva roky, aj u tých bez vlastnej strechy nad hlavou od dvoch do piatich rokov, je zariadenie dočasného ubytovania (44,4 % a 38,9 %).

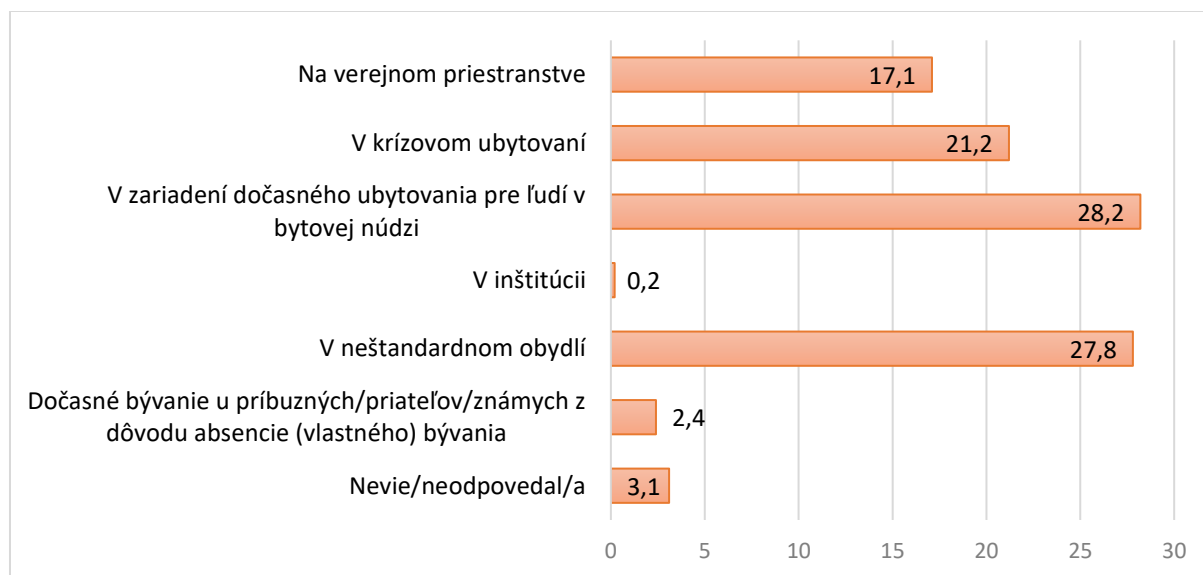
Tabuľka č. 13: Dĺžka trvania bytovej núdze podľa miesta nocovania (%)

	2 mesiace - menej ako 1 rok	1 rok - menej ako 2 roky	2 roky - menej ako 5 rokov	Viac ako 5 rokov
Na verejnom priestranstve	25,3	16,7	17,1	13,6
V krízovom ubytovaní	8,8	19,4	18,9	17,0
V zariadení dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi	24,2	44,4	38,9	14,8
V inštitúcii	0,0	0,0	0,6	0,2
V neštandardnom obydli	36,3	13,9	23,4	52,2
Dočasné bývanie u príbuzných/priateľov/známych z dôvodu absencie (vlastného) bývania	5,5	5,6	1,1	2,3
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0

N zľava doprava = 91, 72, 175, 575

Vyššie 27 % osôb, ktoré bývali v neštandardnom obydli alebo v zariadení dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi a vyššie 21 % v nocľahárni, nikdy nemalo vlastné bývanie, čo znamená, že po odchode z domova (či už od rodičov, starých rodičov, inej rodiny alebo centra pre deti a rodiny/náhradnej starostlivosti) sa im nikdy nepodarilo zabezpečiť si vlastné bývanie, ktoré by mohli volať domovom, alebo ho nemali ani v detstve a bytovej núdzi čelili po celý život.

Graf č. 10: Skúsenosť s vlastným stabilným bývaním podľa formy nocovania (%)

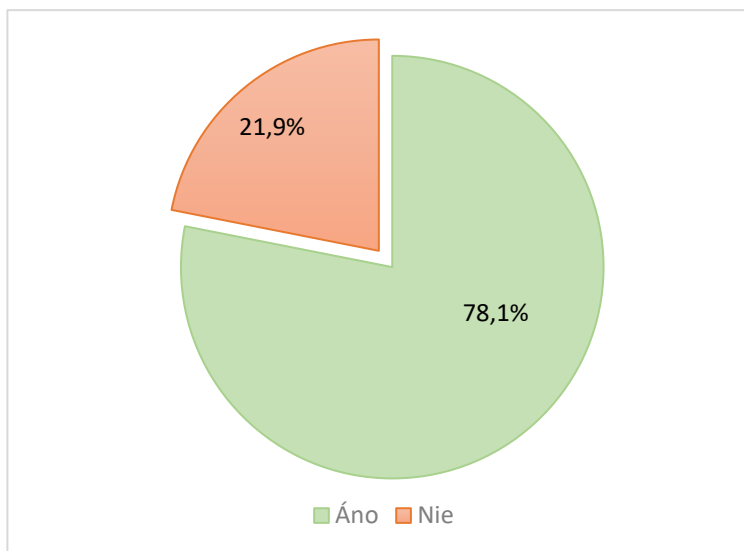

N = 589

2.6 Miesto trvalého pobytu

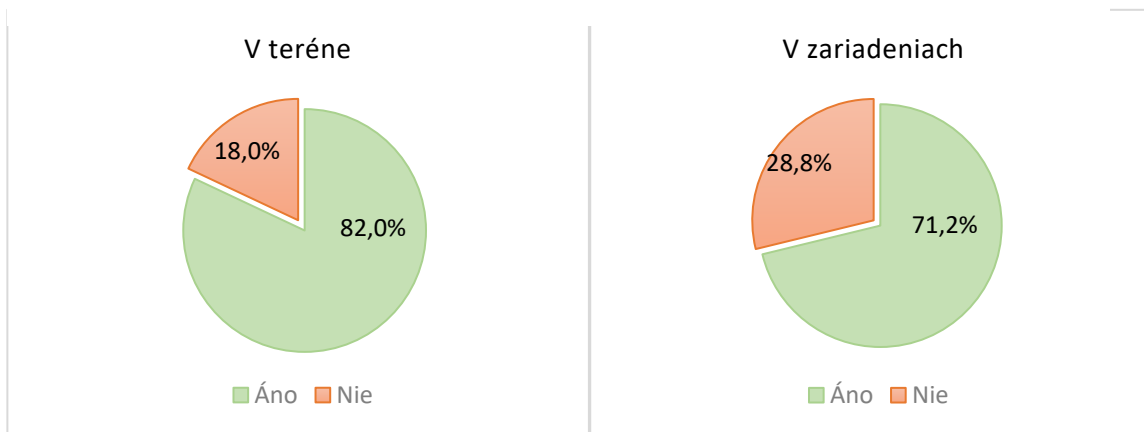
Spomedzi celkového počtu 995 odpovedajúcich respondentov a respondentiek 78,1 % uviedlo, že majú trvalý pobyt v Košiciach. Vyššie zastúpenie osôb s trvalým pobytom na území mesta pritom nachádzame medzi ľuďmi bez domova, ktorí boli sčítaní v teréne (82 %). Medzi osobami, ktoré boli sčítané v zariadeniach poskytujúcich služby/ubytovanie pre ľudí bez domova ide o 71,2 %.

Graf č. 11: Trvalý pobyt v Košiciach sčítaných osôb (celý súbor, %)

N = 995

Graf č. 12: Trvalý pobyt v Košiciach sčítaných osôb podľa formy sčítania (%)

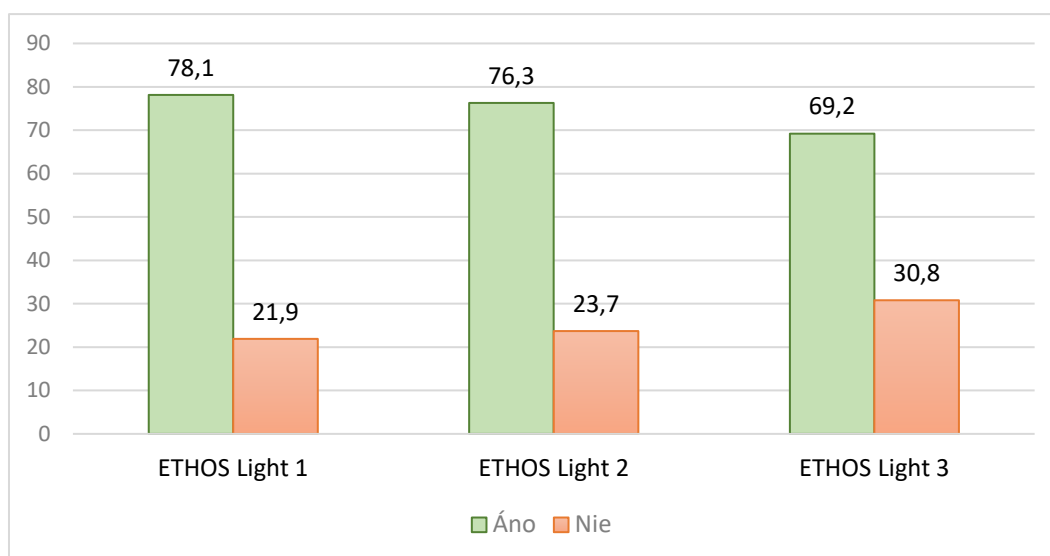

N = 634

N = 361

V rámci skupiny osôb prespávajúcich na ulici (ETHOS Light 1) má trvalý pobyt v Košiciach 78,1 % respondentov a respondentiek, v skupine osôb v krízovom ubytovaní (ETHOS Light 2) ide o 76,3 % a medzi osobami, ktoré využívajú služby dočasného ubytovania pre ľudí bez domova (ETHOS Light 3) ide o 69,2 %.

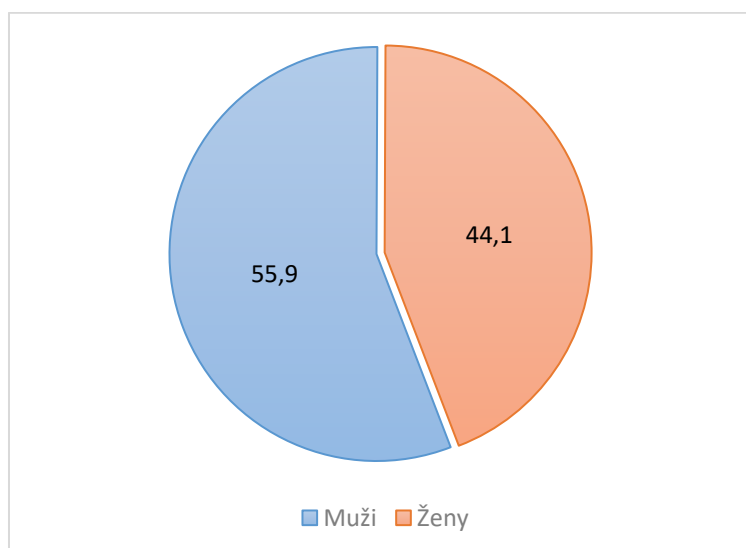
Graf č. 13: Trvalý pobyt v Košiciach podľa ETHOS typológie (%)

N = 151, 152, 211

Medzi osobami bez domova s trvalým pobytom v Košiciach prevládajú muži, ktorí reprezentujú 55,9 %. Zastúpenie žien je 44,1 %. Dominantnou vekovou kategóriou sú ľudia vo veku 30 - 49 rokov (37,5 %), čo zodpovedá vekovej štruktúre celého súboru respondentov a respondentiek. Výraznejšie zastúpenie majú aj obyvatelia s trvalým pobytom vo veku 50 - 64 rokov (26,6 %). Seniori a seniorky, ktorí/é majú viac ako 65 rokov, tvoria 7,8 %. Podiel mladých ľudí do 29 rokov dosahuje 28,1 %.

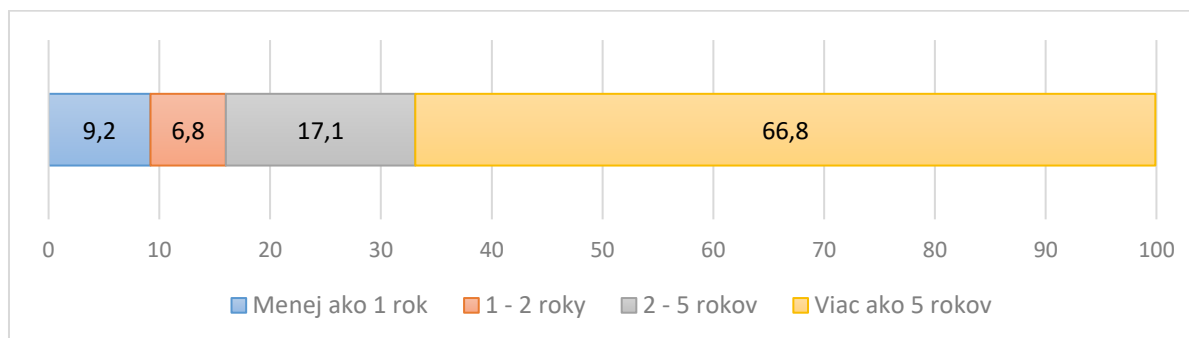
Graf č. 14: Zastúpenie mužov a žien medzi ľuďmi bez domova s trvalým pobytom v Košiciach (%)

N = 432 (muži), 341 (ženy)

Dve tretiny osôb (66,8 %) s trvalým pobytom v Košiciach sú bez domova dlhšie ako 5 rokov; naopak, 9,2 % čelí bytovej núdzi kratšie ako jeden rok. Bližšie sa tejto téme venujeme v samostatnej časti textu.

Graf č. 15: Dĺžka trvania bytovej núdze/bezdomovectva – osoby s trvalým pobytom v Košiciach (%)

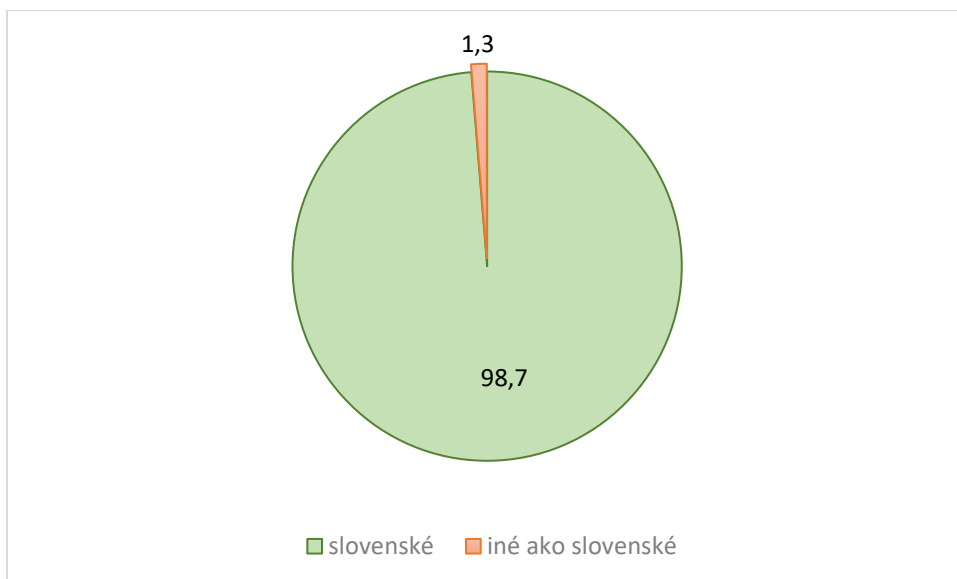
N = 67, 50, 125, 488

Podľa miesta prenocovania a trvalého pobytu bolo medzi sčítanými ľuďmi prespávajúcimi v uliciach mesta 78,1 % Košičanov. Spomedzi ľudí v nocľahárňach bolo Košičanov 76,3 % a podiel v zariadeniach dočasného bývania ako útulok či domov na polceste bol 69,2 %. Košičania tvorili 100 % prespávajúcich v nemocniciach a zariadeniach na výkon trestu a 82,6 % tých, ktorí bývajú v neštandardnom obydľí. Najnižší podiel miestnych je medzi prespávajúcimi u rodiny/priateľov – v tejto skupine Košičania tvorili 62,5 %.

2.7 OBČIANSTVO

Zo sčítanej populácie ľudí bez domova alebo v bytovej núdzi, ktorí uviedli svoju národnosť, Slováci a Slovenky predstavovali 98,7 % opýtaných, pričom od 23,1 % sčítaných nemáme odpoveď na túto otázku. Občania a občianky iných krajín prežívajúci bytovú núdzu v Košiciach predstavovali 1,3 % sčítaných a pochádzali najčastejšie zo susedných krajín – z Ukrajiny a Česka.

Graf 1: Štruktúra sčítanej populácie podľa občianstva (%)

N = 1004

V súlade s vysokým počtom osôb so slovenským občianstvom bol aj vysoký počet osôb s trvalým pobytom na Slovensku, ktorý predstavoval 98,9 %. Štatút utečenca/odídenca malo 0,7 % sčítaných a po 0,1 % bolo bez dokladov alebo boli v procese ich vybavovania.

Z občanov, ktorí sa nenarodili na území SR, na ňom mala vyše polovica trvalý pobyt. Osoby so štatútom utečenca/odídenca boli poväčšine staršie ženy, ktorých bytová núdza v čase sčítania trvala viac ako 2 roky, ale menej ako 5 rokov.

Tabuľka č. 14: Sčítaní podľa typu pobytu na Slovensku

Typ pobytu	Počet	Podiel
Trvalý	993	98,9
Prechodný	2	0,2
V procese vybavovania	1	0,1
Bez dokladov	1	0,1
Štatút utečenca	7	0,7
Spolu	1 004	100,0

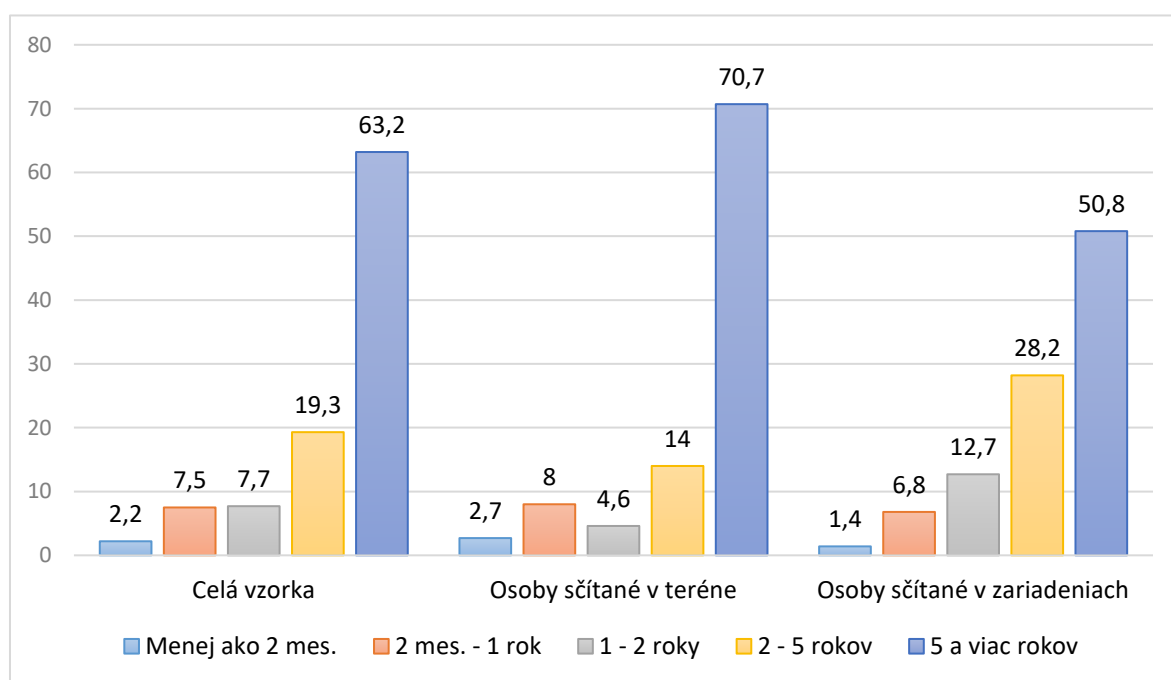
2.8 HISTÓRIA BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE

V nasledujúcej časti záverečnej správy opisujeme históriu bytovej núdze respondentov a respondentiek prostredníctvom dvoch indikátorov, ktorými sú dĺžka trvania bytovej núdze a stabilita bývania v minulosti.

2.8.1 OBDOBIE TRVANIA BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE

Výskumy realizované v minulosti – či už išlo o sčítanie ľudí bez domova v Bratislave, alebo výskum v súvislosti s Registračným týždňom rodín v bytovej núdzi v Košiciach – poukázali, že bytová núdza nepredstavuje pre väčšinu ľudí, ktorí jej čelia, krátkodobý problém, ale dlhodobú životnú etapu. Potvrdzuje to aj najaktuálnejšie košické sčítanie z roku 2024, podľa ktorého 63,2 % z celkového počtu 941 odpovedajúcich nemá domov dlhšie ako 5 rokov. Druhú najviac zastúpenú kategóriu respondentov a respondentiek (19,3 %) tvoria osoby, ktoré sú bez domova viac ako 2, ale menej ako 5 rokov. V prípade takmer jednej desatiny osôb (9,7 %) ide o relatívne novú životnú situáciu trvajúcu kratšie ako jeden rok.¹⁷

Graf: Dĺžka trvania bezdomovectva (%)¹⁸

N celok = 941, N terén = 354, N zariadenia = 587

Ako zobrazuje komparácia odpovedí respondentov a respondentiek sčítaných v teréne a v zariadeniach v grafe vyššie, bytovej núdzi v trvaní 5 a viac rokov čelí každá druhá osoba spomedzi osôb, ktoré žijú alebo využívajú služby zariadení krízového, resp. dočasného ubytovania (50,8 %), ale až 70,7 % spomedzi tých, ktorí/é žijú na ulici bez prístrešku alebo

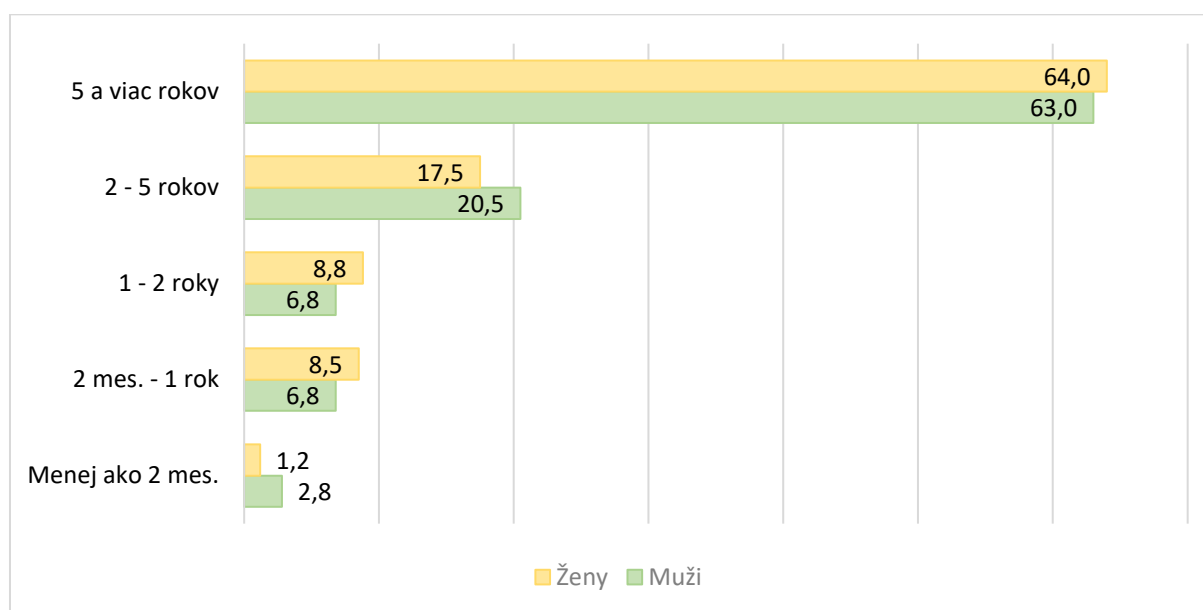
¹⁷ Kategória „kratšie/menej ako 1 rok“ zahŕňa súčet odpovedí „menej ako 2 mesiace“ a „2 mesiace až menej ako 1 rok“. Platí pre celý nasledujúci text.

¹⁸ Názvy jednotlivých kategórií sú v grafe skrátené, znenie použité v dotazníku je nasledovné: menej ako 2 mesiace; 2 mesiace až menej ako 1 rok; 1 rok až menej ako 2 roky; 2 roky až menej ako 5 rokov a 5 a viac rokov.

v rôznych typoch nevyhovujúcich, neštandardných obydli (napr. v chatkách). Medzi touto skupinou osôb tiež evidujeme o niečo vyššie zastúpenie ľudí, ktorí sa ocitli v bytovej núdzi pred menej ako jedným rokom (10,7 % v porovnaní s 8,2 % v prípade osôb sčítaných v zariadeniach).

Výsledky sčítania ukazujú, že pohlavie osoby nie je faktorom determinujúcim obdobie trvania bytovej núdze/bezdomovectva: väčšina všetkých mužov (63 %) aj žien (64 %) uviedla, že sa v situácii bez bývania nachádzajú 5 a viac rokov.

Graf č. 16: Dĺžka trvania bezdomovectva – komparácia odpovedí mužov a žien (%)

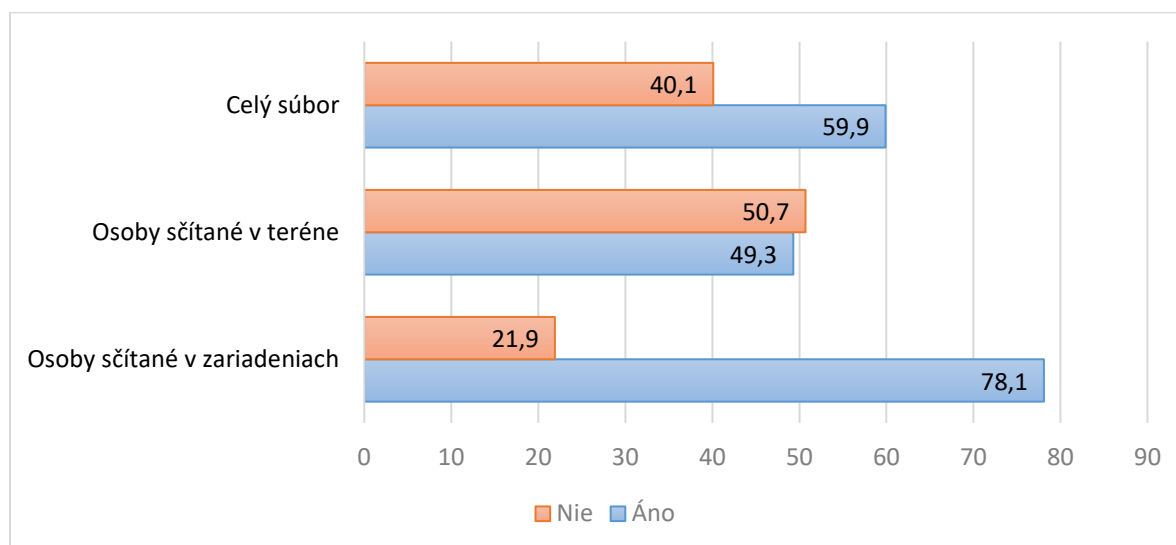

N muži = 527, N ženy = 411

2.8.2 STABILITA BÝVANIA V MINULOSTI

Vo výskume sme okrem dĺžky trvania bytovej núdze zisťovali aj to, či respondent/ka niekedy v minulosti mal/a stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom. Zatiaľ čo medzi osobami sčítanými v teréne je pomer tých, ktorí/é bývanie v minulosti mali a tých, ktorí/é ho nemali nikdy vyrovnaný – každú z odpovedí „áno“ aj „nie“ označila približne polovica opýtaných, konkrétne 49,3 % a 50,7 %, medzi ľuďmi, ktorí žijú v zariadeniach, jednoznačne prevažujú tí/tie, ktorí/é v minulosti stabilné bývanie mali (78,1 %). Iba približne pätina respondentov a respondentiek sčítaných v zariadeniach (21,9 %) uviedla, že vlastné bývanie nemali ani v minulosti. Ako zobrazuje graf č. 16, ak berieme do úvahy obe kategórie respondentov a respondentiek (spolu 984 osôb), podiel tých, ktorí/é v minulosti mali stabilné bývanie, dosahuje 59,9 % a podiel osôb, ktoré vlastné bývanie nikdy nemali, je 40,1 %.

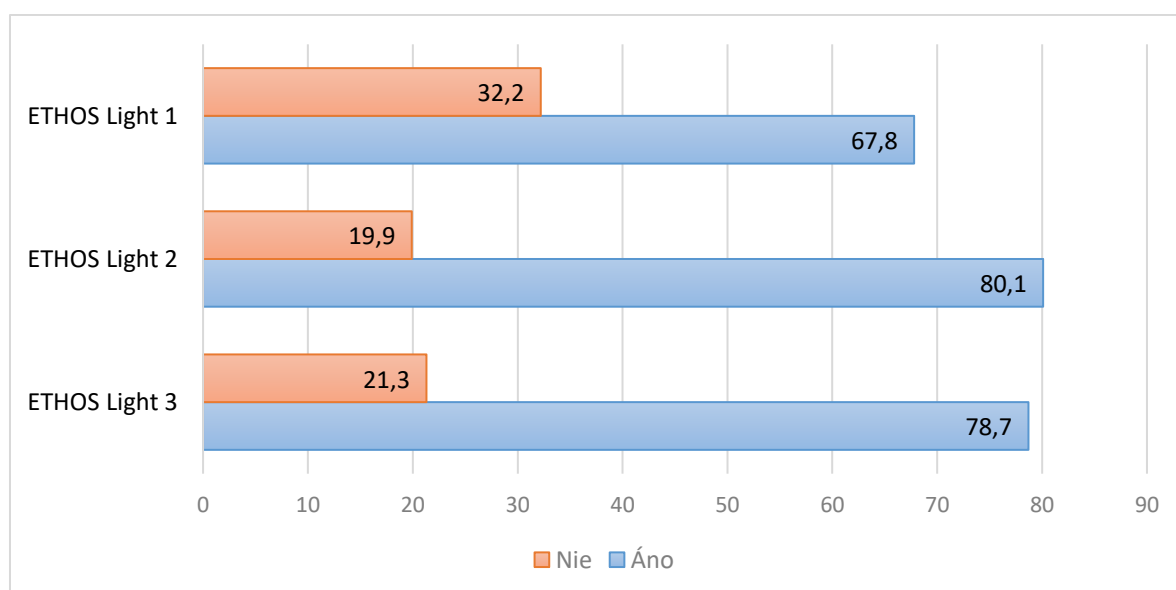
Graf č. 17: Odpovede na otázku „Mali ste v minulosti stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom?“ (%)

N = 984, 623, 361

Podiel osôb v kategórii ETHOS Light 2 (krízové ubytovanie), ktoré niekedy mali vlastné stabilné bývanie, dosahuje 80,1 %. Podobne je to aj v prípade osôb využívajúcich služby zariadení poskytujúcich dočasné ubytovanie pre ľudí bez domova (ETHOS Light 3), spomedzi ktorých malo v minulosti stabilné bývanie vo vlastnom byte alebo dome 78,7 %. Z grafu č. 18 je zrejmé, že ľudia v životnej situácii ETHOS Light 1 (prespávajúci na ulici) majú skúsenosť so stabilným bývaním menej často (67,8 %).

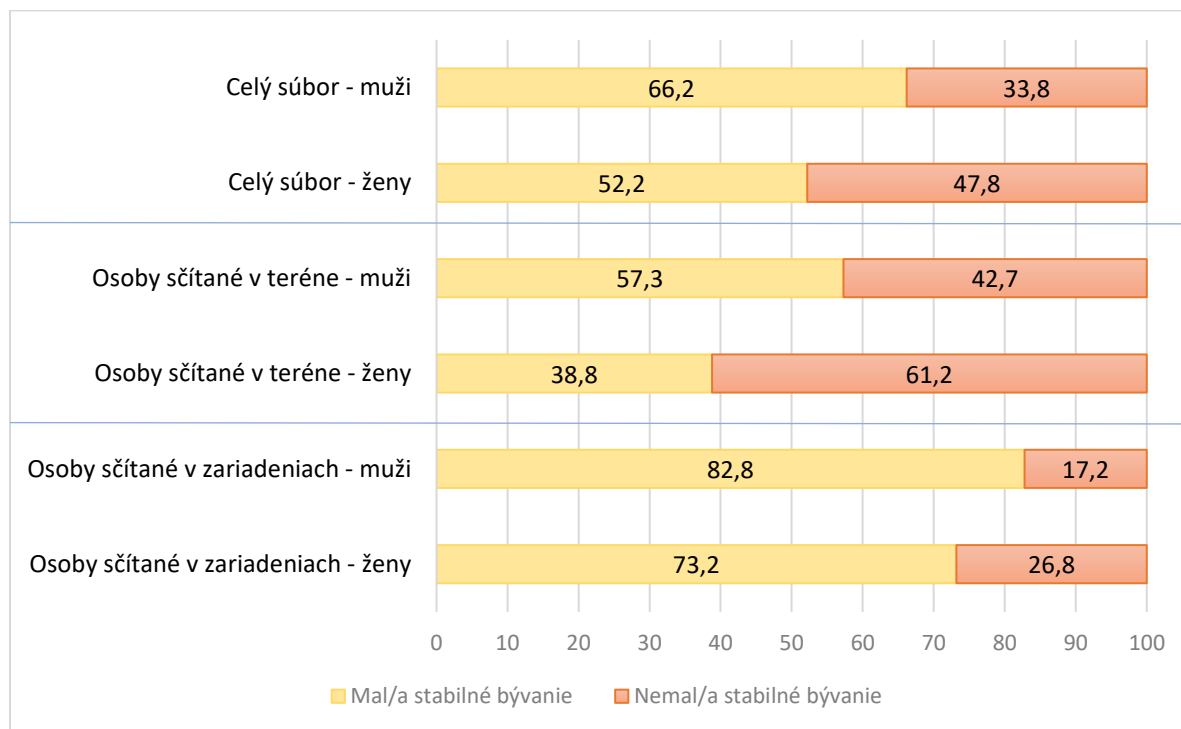
Graf č. 18: Odpovede na otázku „Mali ste v minulosti stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom?“ podľa ETHOS typológie (%)

N = 149, 156, 211

Porovnanie odpovedí respondentov a respondentiek ukazuje, že stabilné bývanie – vlastný byt alebo dom – mali v minulosti dve tretiny všetkých mužov, ale len približne polovica žien (pozri graf nižšie). Spomedzi žien sčítaných v teréne malo v minulosti stabilné bývanie len 38,8 % respondentiek, medzi mužmi evidovanými v teréne išlo o 57,3 %. Ako sme už uviedli, vo všeobecnosti majú predchádzajúcu skúsenosť s bývaním vo vlastnom byte alebo dome častejšie ľudia žijúci v zariadeniach ako tí, ktorí žijú bez prístrešku. Platí to rovnako v prípade mužov aj žien, hoci muži sčítaní v zariadeniach uvádzali skúsenosť so stabilným bývaním častejšie (82,8 %) ako ženy (73,2 %).

Graf č. 19: Stabilné bývanie v minulosti – komparácia odpovedí mužov a žien (%)

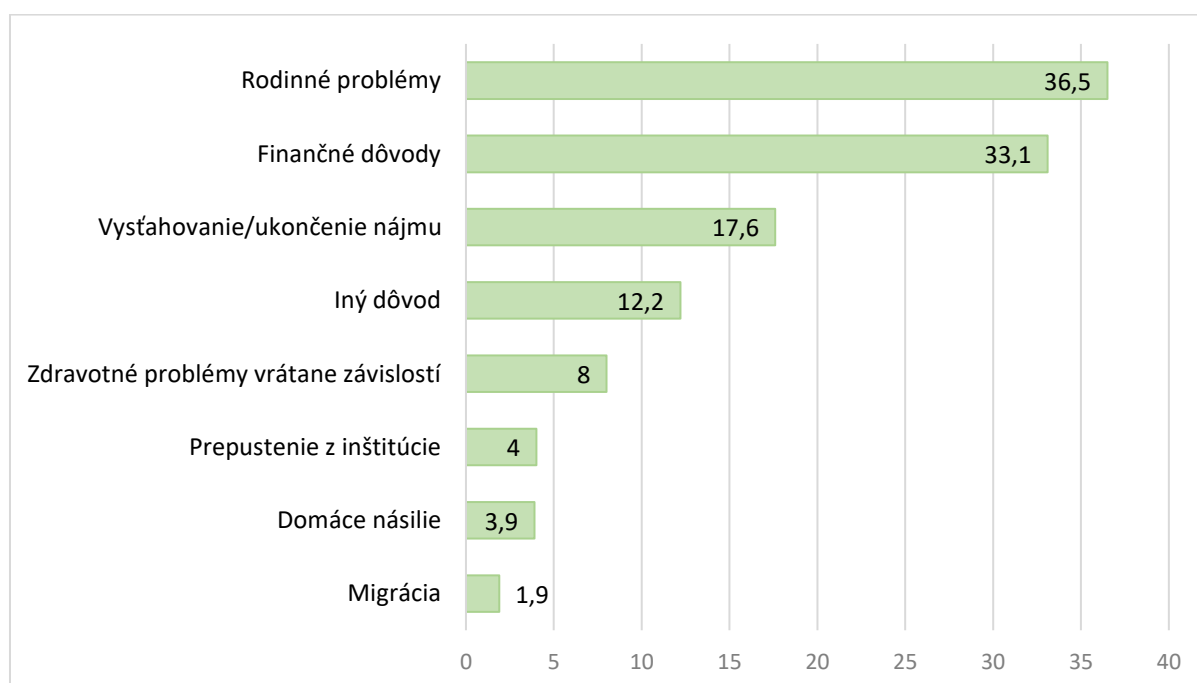
N = 550 (muži spolu) a 431 (ženy spolu), 358 (muži terén) a 263 (ženy terén), 192 (muži zariadenia) a 168 (ženy zariadenia)

2.9 HLAVNÉ PRÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVA/BYTOVEJ NÚDZE

Podobne ako v prípade dĺžky trvania bytovej núdze, výskumy realizované v minulosti – či už na území hlavného mesta alebo v Košiciach – nám poskytujú aj informácie o príčinách vzniku bytovej núdze. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že zvyčajne ide o dôsledok viacerých faktorov, životných udalostí, ktorých kumulácia v konečnom dôsledku zapríčinila, že sa človek ocitol bez domova. Preto mali respondenti a respondentky možnosť označiť až tri hlavné príčiny, ktoré priamo viedli k vzniku ich bytovej núdze.

Celkovo sa na prvom mieste ako hlavný dôvod umiestnili rodinné problémy/nehody, ktoré uviedlo 36,5 % z 1 004 odpovedajúcich respondentov a respondentiek. Druhou najčastejšou príčinou sú finančné dôvody (33,1 %), ako napr. nedostatok peňazí v dôsledku straty zamestnania, zadlženosti a pod. Tretím najfrekvencovanejším dôvodom je vysťahovanie alebo ukončenie nájmu, ktoré uviedlo 17,6 % opýtaných. Najmenšie zastúpenie má migrácia (1,9 %), domáce násilie (3,9 %) a prepustenie z inštitúcie – napríklad z tzv. detského domova, zariadenia na výkon trestu odňatia slobody a pod. (4 %). Medzi odpoveďami respondentov a respondentiek sa objavovali aj „iné“ príčiny (cca 12 %), pričom táto kategória zahŕňa široké spektrum rôznych špecifických situácií ako napríklad podvod, predaj alebo prepísanie bytu/domu na inú osobu, odsťahovanie/odchod za partnerom alebo partnerkou, vlastná vôľa, preplnená domácnosť, narodenie dieťaťa, požiar v tom čase obývanej nehnuteľnosti, odmietnutie poskytnutého náhradného bývania, susedské konflikty, vojna na Ukrajine alebo tiež úmrtie rodičov/príbuzných či generačná chudoba.

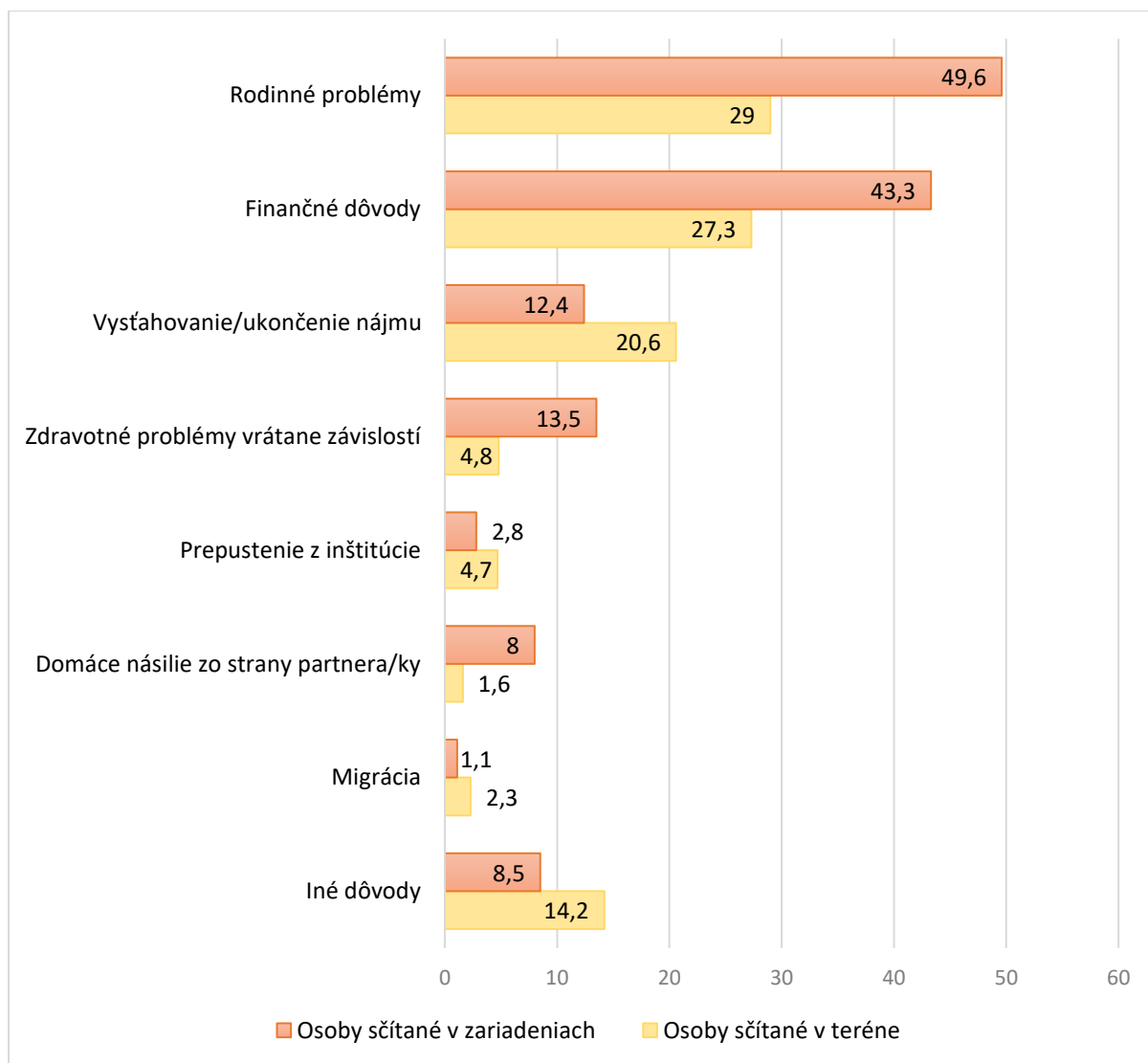
Graf č. 20: Hlavné príčiny vzniku bytovej núdze (celý súbor, %)

N = 1 004

Rodinné problémy, finančné dôvody a vystahovanie alebo ukončenie nájmu patria k trom najčastejším príčinám bez ohľadu na vek a tiež bez ohľadu na to, či ide o mužov alebo ženy. Respondenti však častejšie než respondentky ako dôvod vzniku bytovej núdze uvádzali zdravotné problémy vrátane závislostí (cca 12 % vs. 3 %). V prípade respondentov a respondentiek starších ako 50 rokov označilo rodinné nezhody aj finančné dôvody až cca 40 % osôb. Detailnejší pohľad na štruktúru odpovedí indikuje variabilitu príčin vzniku bytovej núdze medzi kategóriou respondentov a respondentiek zo zariadení a z terénu. Hoci sú v oboch prípadoch dvomi najčastejšími dôvodmi rodinné problémy/nehody a finančné dôvody, ich percentuálne zastúpenie sa výrazne líši: zatiaľ čo rodinné problémy ako jednu z hlavných príčin vzniku bytovej núdze označila každá druhá osoba žijúca v zariadeniach (49,6 %), rovnakú odpoveď uviedlo len 29 % respondentiek a respondentov sčítaných v teréne. Podobne finančné dôvody ako jeden z dôvodov, ktoré mali priamy vplyv na vznik bytovej núdze, uviedlo 43,3 % osôb zo zariadení, no iba 27,3 % ľudí, ktorí žijú na ulici alebo v neštandardných, resp. na bývanie nevyhovujúcich príbytkoch. Naopak, vyšší podiel opýtaných z terénu – cca pätina v porovnaní s 12,4 % respondentov a respondentiek zo zariadení – k hlavným príčinám zaradil aj vystahovanie/ukončenie nájmu. Ako zobrazuje graf nižšie, výraznejšie rozdiely boli zaznamenané aj v prípade zdravotných problémov (4,8 % vs. 13,5 %) a domáceho násillia (1,6 % vs. 8 %).

Graf č. 21: Hlavné príčiny vzniku bytovej núdze – komparácia odpovedí osôb sčítaných v teréne a zariadeniach (%)

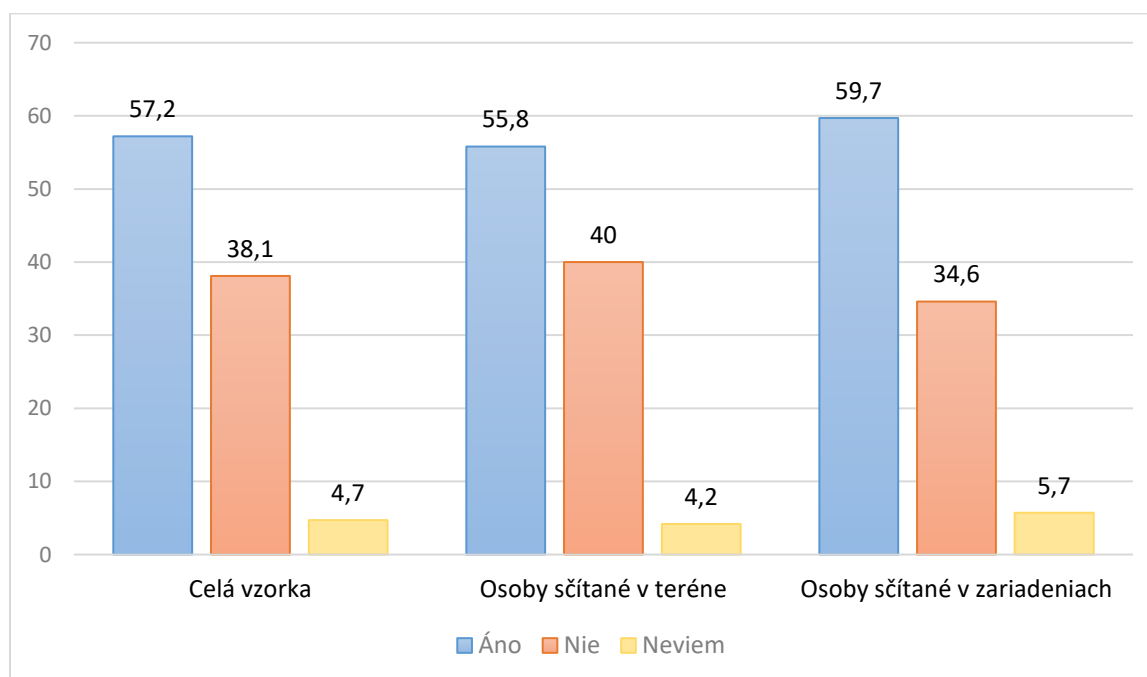
N = 641, 363

2.10 SUBJEKTÍVNE HODNOTENIE BYTOVEJ SITUÁCIE

Súčasťou dotazníka bola aj špecifická otázka, ktorej cieľom bolo reflektovať hodnotenie vlastnej životnej situácie. Napriek tomu, že podľa objektívnych kritérií možno respondentov a respondentky považovať za osoby bez domova, zisťovali sme, či sa tak vnímajú aj oni/y sami/y. Výsledky indikujú, že za človeka bez domova sa považuje len viac ako každý/á druhý/á respondent/ka (57,2 %) z celkového počtu 972 odpovedajúcich, opačne svoju situáciu vníma 38,1 % opýtaných. Zvyšných 4,7 % uviedlo, že nevedia odpovedať.

Podrobný prehľad odpovedí jednotlivých kategórií respondentov a respondentiek zobrazuje graf č. 22. Z porovnania odpovedí osôb sčítaných v teréne a zariadeniach je zrejmé, že medzi nimi nenachádzame zásadné rozdiely – v oboch skupinách sa za človeka bez domova považuje viac než polovica opýtaných (55,8 % vs. 59,7 %) pričom väčšie zastúpenie respondentov a respondentiek, ktorí/é sa považujú za človeka bez domova, nachádzame medzi osobami z druhej uvedenej skupiny (sčítanie v zariadeniach).

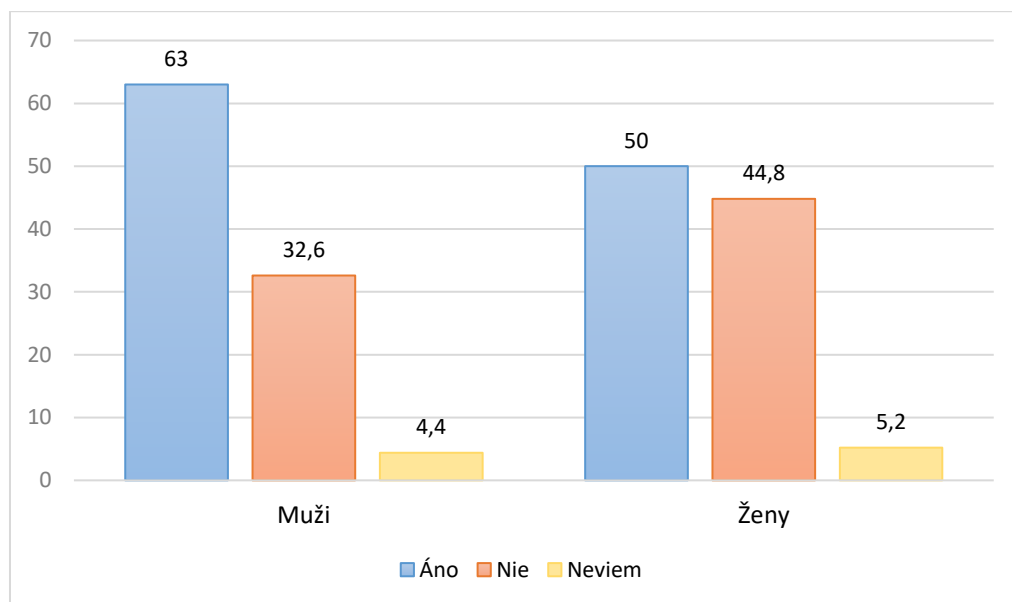
Graf č. 22: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka bez domova?“ (%)

N = 972, 622, 350

Ak sa pozrieme samostatne na odpovede respondentov a odpovede respondentiek na otázku „Považujete sa za človeka bez domova?“, zistíme, že ženy sa ako osoby bez domova vnímajú menej často (50 %) ako muži (63 %).

Graf č. 23: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka bez domova?“ – komparácia odpovedí mužov a žien (celý súbor, %)

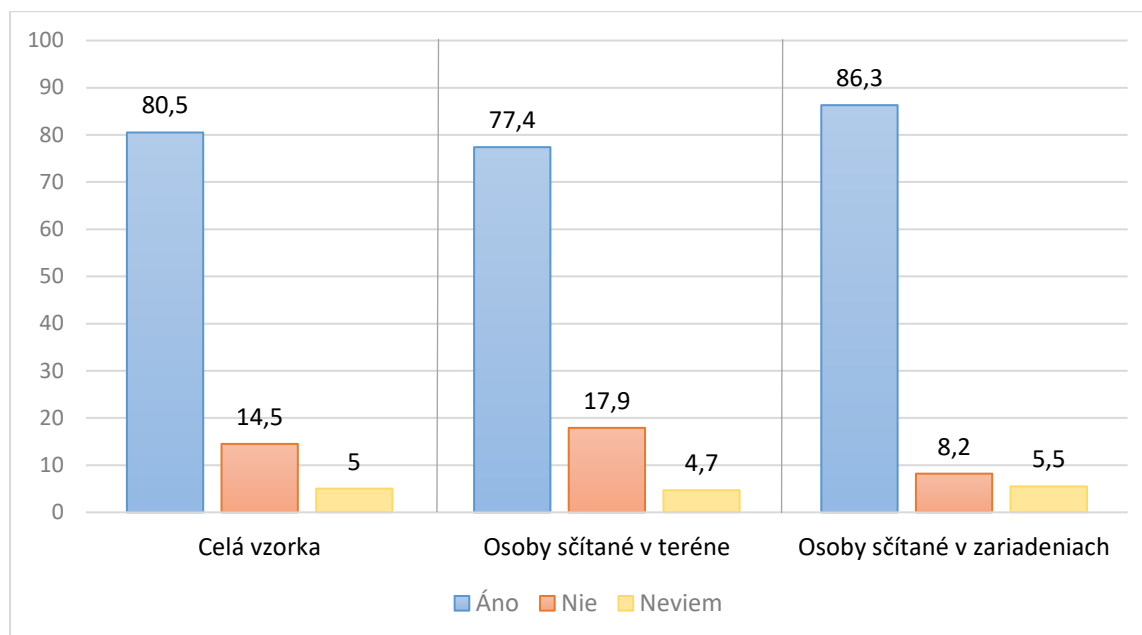

N = 546 (muži), 424 (ženy)

Vzhľadom na to, že respondenti a respondentky zotrvávajú bez domova väčšinou dlhodobo, nie je prekvapením, že najpočetnejšiu skupinu spomedzi tých, ktorí sa považujú za ľudí bez domova, tvoria rovnako osoby s viac než päťročnou skúsenosťou s bezdomovectvom (67,7 %); respondenti a respondentky, ktorí/é čelia bytovej núdzi menej ako jeden rok predstavujú 8,3 %. Pokiaľ ide o vekovú štruktúru, väčšina sčítaných osôb, ktoré sa považujú za ľudí bez domova, reprezentuje vekové kategórie 30 – 49 rokov (39,4 %) a 50 – 64 rokov (31,4 %).

Respondentom a respondentkám, ktorí/é vyjadrili, že sa za ľudí bez domova nepovažujú, bola položená doplňujúca otázka v znení „Považujete sa za človeka v bytovej núdzi?“, na ktorú odpovedalo kladne 80,5 % opýtaných. 14,5 % sa vyjadrilo, že sa nepovažujú ani za osobu v bytovej núdzi a 5 % nevedelo odpovedať.

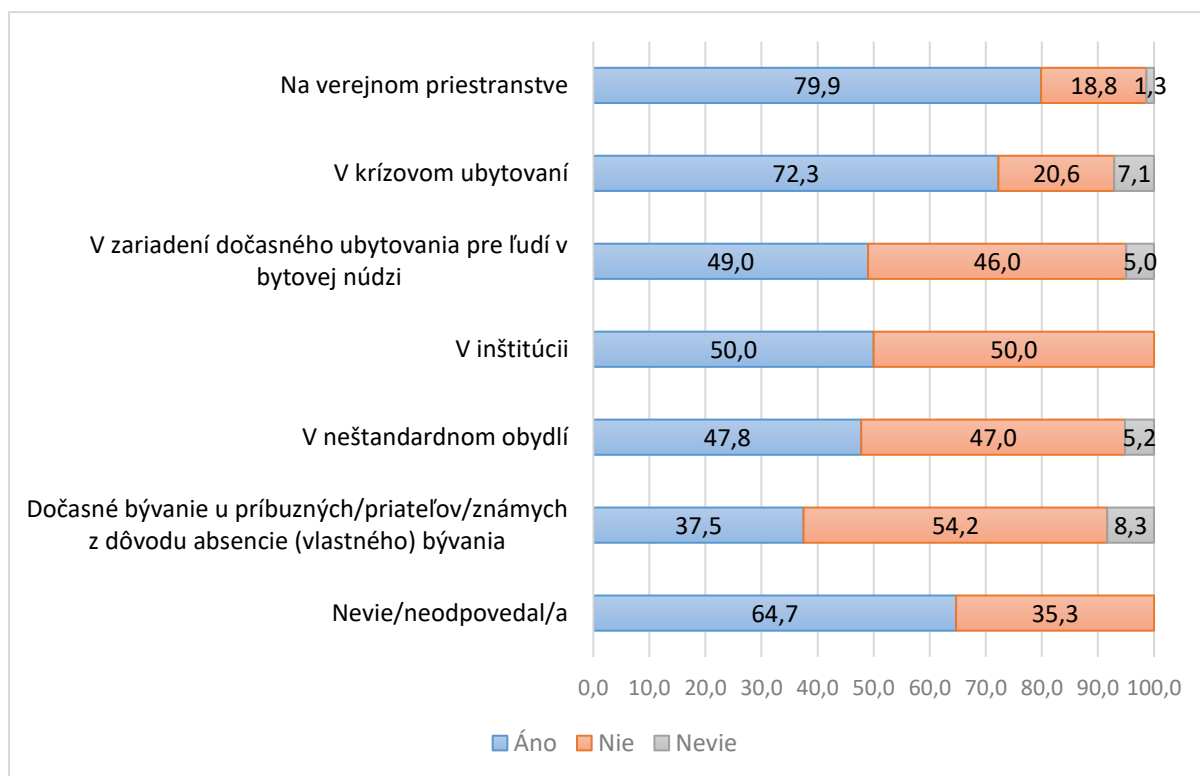
Graf č. 24: Odpovede na otázku „Považujete sa za človeka v bytovej núdzi?“ (respondenti a respondentky, ktorí/é odpovedali, že sa nepovažujú za človeka bez domova; %)

N = 420, 274, 146

Ako zobrazuje graf nižšie, podľa formy bývania/prenocovania sa najčastejšie považovali za ľudí bez domova osoby prespávajúce na verejnom priestranstve (79,9 %) a najmenej často osoby dočasne prespávajúce u príbuzných/kamarátov (37,5 %), ktorí však aj najčastejšie nevedeli odpovedať na túto otázku (8,3 %). Z osôb prespávajúcich v krízovom ubytovaní akým je nocľaháreň sa považovalo za ľudí bez domova v 72,3 % a pri ostatných formách nocľahu boli odpovede rozdelené približne na polovicu.

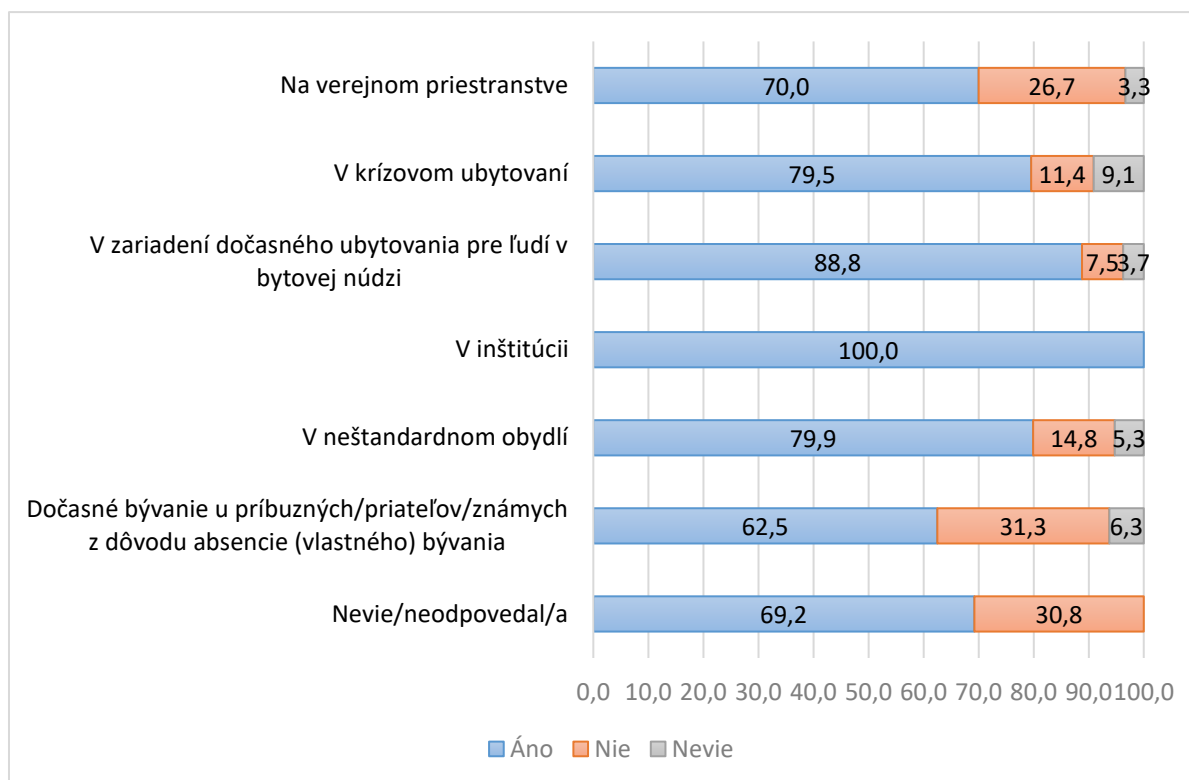
Graf č. 25: Sebahodnotenie ľudí ako osôb bez domova podľa formy prenocovania (%)

N zhora dole = 149, 155, 202, 2, 406, 24, 34

Oproti tomu za osoby v bytovej núdzi sa z tých, ktorí sa nepovažovali za osoby bez domova, považovalo 88,8 % osôb bývajúcich v zariadeniach dočasného ubytovania a tiež osoba nocujúca v inštitúcii. Zároveň sa ani s touto možnosťou nestotožnilo vyše 9 % sčítaných prespávajúcich v nocľahárňach, a vyše 3% ľudí bývajúcich v zariadeniach dočasného bývania alebo prespávajúcich na ulici.

Graf č. 26: Sebahodnotenie ľudí ako osôb v bytovej núdzi podľa formy prenocovania (%)

N zhora dole = 30, 44, 107, 1, 209, 16, 13

Ľudia sčítaní v zariadeniach sa považujú za osoby bez domova, resp. v bytovej núdzi častejšie (86,3 %) ako osoby, ktoré žijú buď celkom bez prístrešku na ulici alebo v rôznych typoch neštandardných, na bývanie nevyhovujúcich obydľí (77,4 %). Zároveň sa potvrdila dôležitosť citlivého používania pojmu „bez domova“, na ktorý sa v praxi často viažu rôzne negatívne stereotypy a voči ktorému sa niektorí ľudia vymedzujú, hoci ich objektívne kritériá do skupiny ľudí bez domova zaraďujú.

ZÁVER

Sčítanie ľudí bez domova v Košiciach prinieslo viaceré zaujímavé zistenia. Na jednej strane sa napríklad potvrdili skúsenosti z iných miest, že z hľadiska dĺžky trvania bezdomovectva sú najviac zastúpenou skupinou ľudia, ktorí čelia bytovej núdzi viac ako 5 rokov – v Košiciach išlo o 63,2 % odpovedajúcich. Rovnako nebolo prekvapivé, že k strate domova obvykle vedú viaceré dôvody – v Košiciach boli najčastejšie zastúpené rodinné a finančné problémy. Hoci je tiež potrebné poznamenať, že pomerne veľká skupina košickej populácie v bytovej núdzi nikdy v minulosti stabilné bývanie, vlastný alebo prenajatý byt alebo dom, ani nemala – išlo o viac ako 27 % osôb, ktoré bývali v neštandardnom obydli alebo v zariadení dočasného ubytovania pre ľudí v bytovej núdzi a vyše 21 % v nocľahárni.

Viacere ďalšie zistenia si však zasluhujú pozornosť tvorcov politik v meste. Takmer polovica mladých ľudí (od 18 do 29 rokov) zažíva bytovú núdzu ako rodiny so svojimi deťmi. Viac ako 40 % dospelých sčítaných osôb žije v nevyhovujúcich obydliach. A takmer 80 % dospelých sčítaných osôb má trvalý pobyt v Košiciach. Inými slovami, sčítanie poukázalo na potrebu systematicky podporovať mladé rodiny a jednotlivcov v bytovej núdzi, aj preto, že spravidla ide o občanov mesta Košíc, ktorí čelia problémom s bývaním dlhodobo.

Takisto je nepochybne potrebné zvyšovať dostupnosť pomoci osobám prespávajúcim vonku na ulici. V Košiciach bolo sčítaných 151 takýchto osôb (6,6 % zo všetkých sčítaných ľudí bez domova). Na to, aby sa ich bezdomovectvo darilo ukončovať, je potrebné zvyšovať ponuku cenovo dostupného bývania s podporou sociálnych služieb. Avšak rovnako naliehavé je aj zabezpečenie terénnych služieb pre týchto ľudí, ktoré ich dokážu vyhľadávať a sprevádzať tak, aby mali prístup k jedlu, hygiene, ošateniu, ošetrovaniu, či sociálnemu poradenstvu. Aj počas sčítania sa potvrdilo, že absentujúce terénne služby sťažili vyhľadávanie osôb prespávajúcich vonku na ulici, ktorých počet mohol byť aj z tohto dôvodu vyšší, než ako sa podarilo zachytiť.

To, že Košice boli súčasťou výnimočnej európskej spolupráce zameranej na sčítanie ľudí bez domova, možno vnímať ako obzvlášť cennú skúsenosť aj pre prípadnú realizáciu ďalších sčítaní v meste v budúcnosti, ktoré môžu predstavovať jeden z nástrojov vyhodnocovania podporných opatrení pre ľudí bez domova. Preto na tomto mieste vyslovujeme srdečné poďakovanie všetkým partnerom zapojeným do tohto projektu, organizáciám poskytujúcim pomoc ľuďom bez domova v Košiciach, dobrovoľníčkam a dobrovoľníkom, ktorí ochotne venovali svoj čas ako anketári rozhovorom s ľuďmi v bytovej núdzi a napokon samotným respondentkám a respondentom, ktorí nemajú svoj domov a mnohí ani prístrešie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

European Homelessness Counts. Final Report Year 1. Dostupné:

<https://www.kuleuven.be/lucas/en/images/1-final-report-eu-counts.pdf>

Gerbery, D., Turkovič, Z., Ondrušová, D. Záverečná správa z Registračného týždňa rodín v bytovej núdzi v Košiciach. Bratislava: IVPR, 2021. Dostupné: <https://ivpr.gov.sk/zistenia-z-registracneho-tyzdna-rodin-v-bytovej-nudzi-v-kosiciach/>

Kválová, D., Turkovič, Z., Gerbery, D., Mičicová Ľuptáková, M. Ľudia bez domova sa rátajú. Záverečná správa zo sčítania ľudí bez domova v Bratislave. Bratislava: IVPR, 2023. Dostupné: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/06/SLBD_zaverecna-sprava_ba.pdf

LUCAS, KU Leuven: EU – Homelessness Counts. Dostupné:

https://www.kuleuven.be/lucas/en/eu_homelessness_counts